

CIM

Newsletter

Issue 36, Mangsir 2082

☎ 021-515712

📍 Sahid Marg, Biratnagar-02

✉ cim.biratnagar@gmail.com

2024

2025

हामी बनाइ

उद्योग-व्यापार राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड हो । दैनिक उपभोग्य वस्तुको उत्पादन एवम् वितरण, रोजगार सिर्जना तथा राज्यलाई कर-राजस्व मार्फत प्रत्यक्ष योगदान गर्ने उद्योग-व्यापार क्षेत्र सम्मुनत समाजका लागि अपरिहार्य छ । यही क्षेत्रमार्फत हुने पुँजीनिर्माण र त्यसको विस्तार नै आर्थिक विकासको मूल प्रक्रिया हो । यसलाई सहज बनाउन राज्यले नीतिगत सहूलियत र संरक्षण प्रदान गर्नु स्वाभाविक जिम्मेवारी पनि हो भने निजी क्षेत्रले लगानी गरेर उचित मुनाफा आर्जन गर्नु उसको अधिकार पनि हो ।

नीति र कानूनभित्र रहेर देशको विकासमा टेवा पुऱ्याइरहेका उद्योगी-व्यवसायीप्रति पछिल्लो समय समाजको दृष्टिकोण प्रायः नकारात्मक देखिन्छ । गत भाद्रमा भएको जेन्जी प्रदर्शनका क्रममा सार्वजनिक तथा निजी संरचनामा गरिएका तोडफोड-आगजनीले निजी क्षेत्रलाई गम्भीर रूपमा त्रस्त बनाएको छ । सामाजिक सञ्जालमा फैलिने मिथ्या सूचना र भ्रामक टिप्पणीले त निजी क्षेत्रको मनोबल नै कमजोर पारिरहेको छ । लगानी र मुनाफालाई अपराधका रूपमा चित्रण गर्ने प्रवृत्ति फैलिँदा देशको आर्थिक भविष्य नै अनिश्चित हुँदै गएको छ । नेपालमै रोजगारीको सिर्जना र आर्थिक उन्नतिको चाहना राख्ने जो-कोहीका लागि यस्तो वातावरण दुर्भाग्यपूर्ण हो ।

राज्यप्रति असन्तुष्ट भावनाबाट सुरु भएका आन्दोलनको चपेटामा बारम्बार निजी उद्योग-व्यवसाय पर्नु न्यायसङ्गत व्यवहार होइन । पछिल्ला वर्षहरूमा निजी क्षेत्रलाई राजनीतिक शक्तिकेन्द्रसँग जोडेर नाफामुखी पात्रका रूपमा मात्रै चित्रण गर्ने प्रवृत्ति बढेको देखिन्छ । यसबाट यस क्षेत्रले देशको औद्योगिक, आर्थिक र सामाजिक रूपान्तरणमा पुऱ्याउँदै आएको योगदानलाई ओभरले पारिदिएको छ ।

अबका दिनमा निजी क्षेत्रप्रति बनेका भ्रम हटाउने, रचनात्मक संवादमार्फत विश्वासको पुनःस्थापना गर्ने तथा उद्यमशीलतालाई अपराध नभई विकासको इन्जिन भएको मान्यता स्थापित गर्न सबै क्षेत्रको योगदान आवश्यक छ । त्यसैगरी समाज, राज्य र निजी क्षेत्रबिचको सहकार्यबिना आर्थिक समृद्धि सम्भव हुनसक्तैन । त्यसैले अबका दिनमा देशको मेरुदण्डका रूपमा रहेको उद्योग-व्यवसाय क्षेत्रलाई कमजोर पारेर समृद्धिको आकांक्षा पूरा हुँदैन भन्ने कुरा सबैले आत्मसात् गर्नु आवश्यक भइसकेको छ । अनि निजी क्षेत्रलाई दोषारोपण होइन संरक्षण र सम्मान गरेर मात्र मुलुक समुन्नतिको दिशामा अधि बढ्नसक्छ, भन्ने सबैले बुझ्नुपर्दछ ।

देशको वर्तमान आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति

आर्थिक वर्ष २०८२-८३ को पहिलो ३ महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित

१८.८ प्रतिशतले
बढेको छ, (आयात) ।

८८.६ प्रतिशतले
बढेको छ, (निर्यात) ।

१.४७ प्रतिशत
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा
आधारित मुद्रास्फीति ।

रु. २६४ अर्ब ३ करोड
वचत, शोधनान्तर स्थिति ।

रु. २१ अर्ब २१ करोड
अमेरिकी डलर सञ्चित,
कुल विदेशी विनिमय ।

१३ प्रतिशत
बढेको छ, बैंक तथा वित्तीय
संस्थाको निक्षेप संकलन ।

७.३ प्रतिशतले
बढेको छ, वार्षिक विन्दुगत
आधारमा निजी क्षेत्रमा
प्रवाहित कर्जा ।

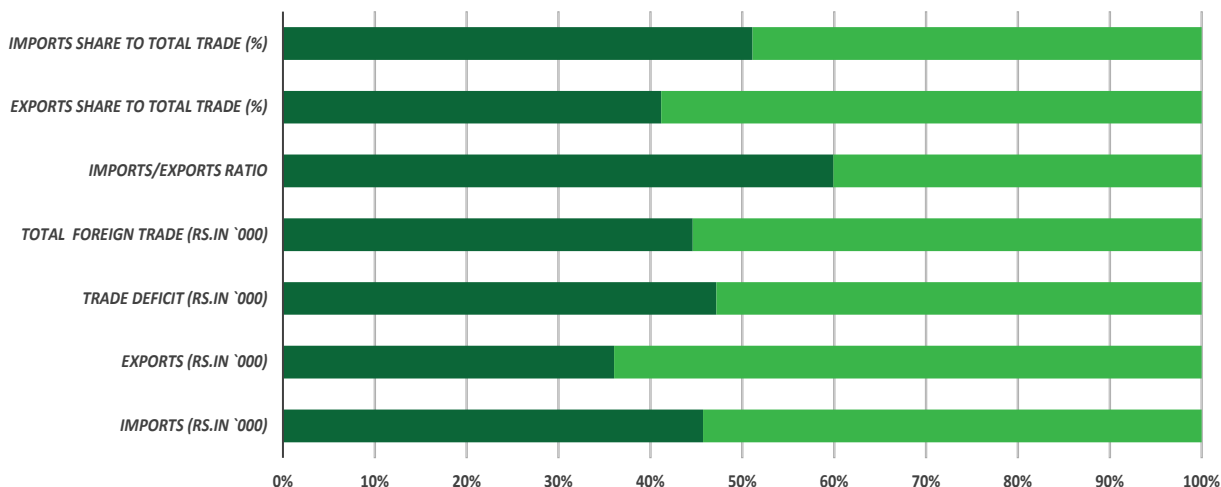

३५.४ प्रतिशतले
विप्रेषण आप्रवाह नेपाली
रुपैयाँमा बढेको छ ।

श्रोत: नेपाल राष्ट्र बैंक

Foreign Trade Direction

Based on First Four Months (Sharwan-Kartik) of FY 2082/83

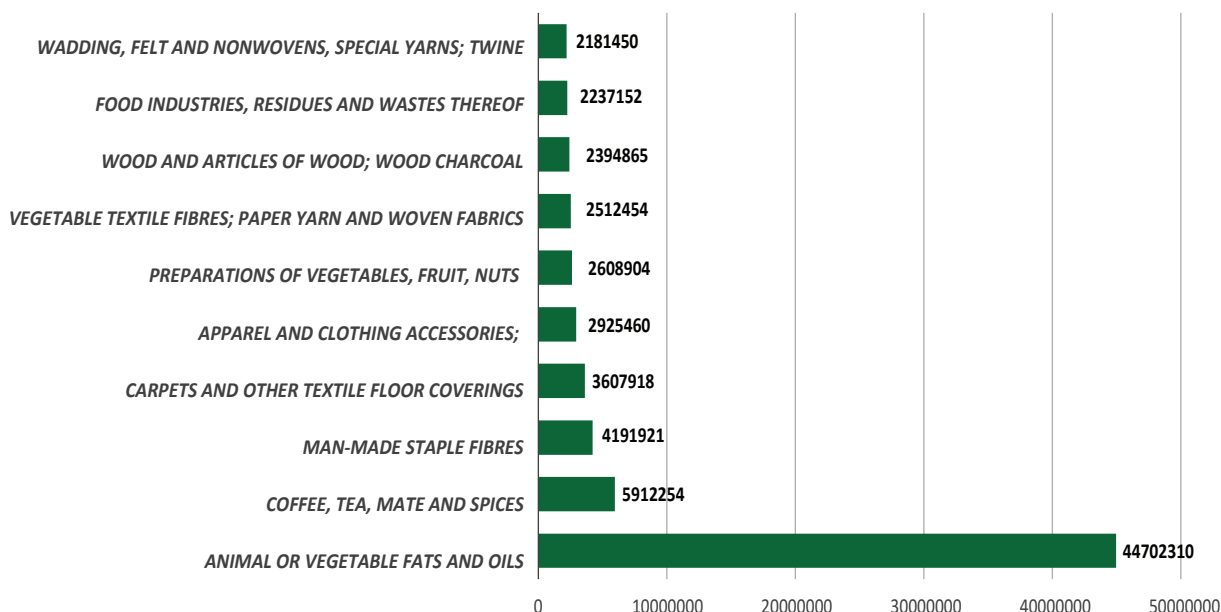

	Imports (Rs.in '000)	Exports (Rs.in '000)	Trade Deficit (Rs.in '000)	Total Foreign Trade (Rs.in '000)	Imports/Exports Ratio	Exports Share to Total Trade (%)	Imports Share to Total Trade (%)
FY 2081/82 (First four Months)	513,388,039	52,670,710	460,717,328	566,058,749	9.75	9.30	90.70
FY 2082/83 (First four Months)	609,451,233	93,495,776	515,955,457	702,947,009	6.52	13.30	86.70

Top 10 Exports by Chapter

Based on First Four Months (Shrawan-Kartik) of FY 2082/83

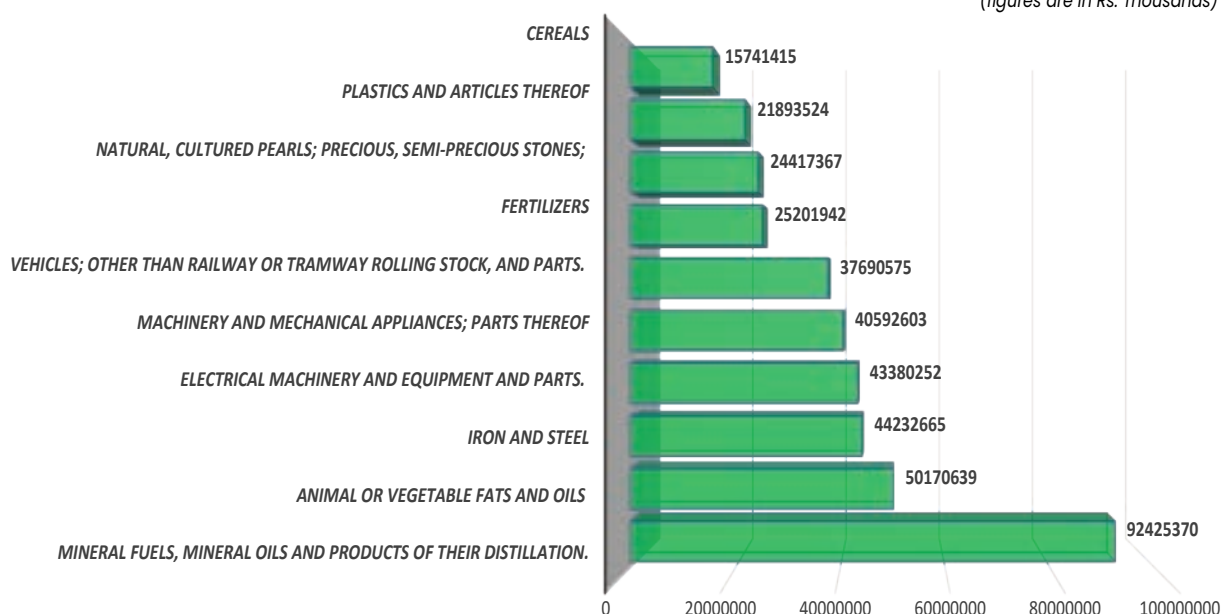
(figures are in Rs. Thousands)

Top 10 Imports by Chapter

Based on First Four Months (Shrawan-Kartik) of FY 2082/83

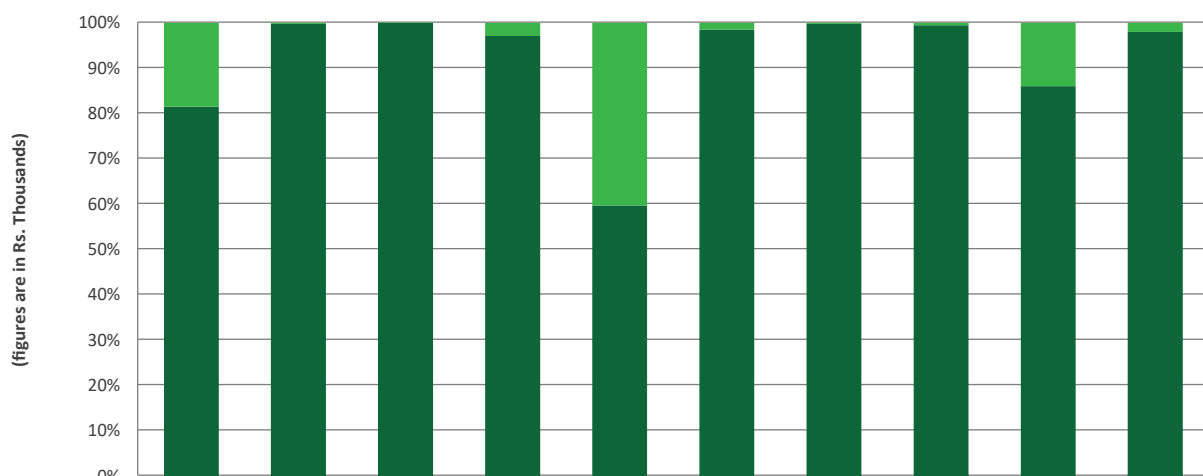
(figures are in Rs. Thousands)

Trade Balance by Partner Countries

Based on First Four Months (Sharwan-Kartik) of FY 2082/83

(figures are in Rs. Thousands)

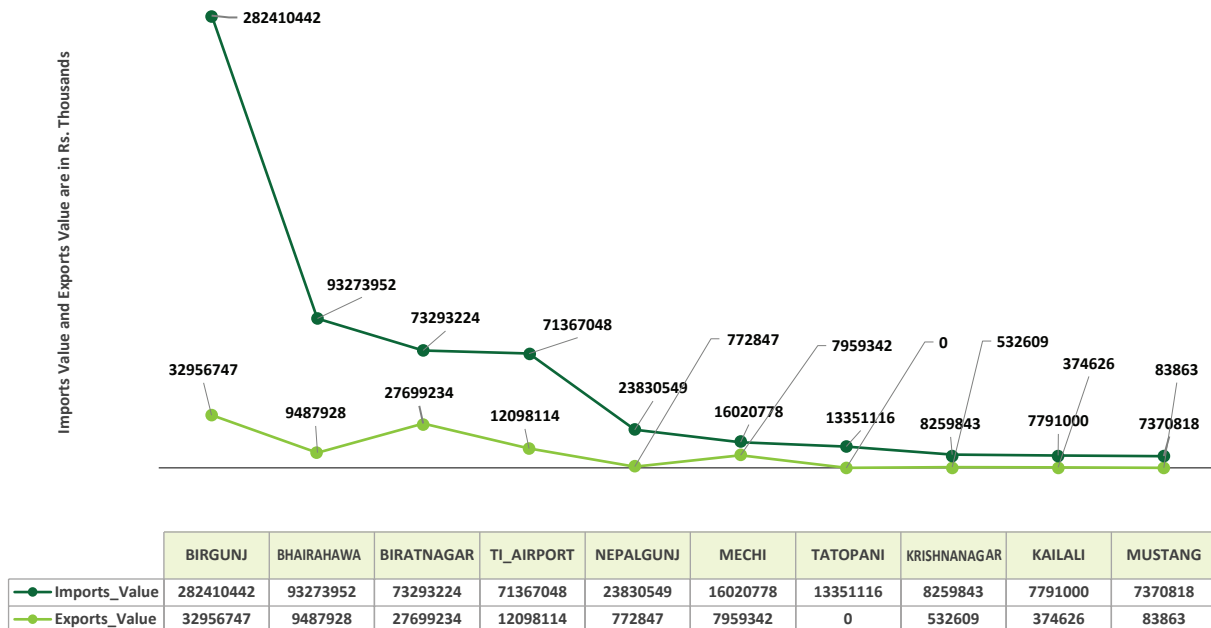

	India	China	Argentina	United Arab Emirates	United States	Indonesia	Thailand	Brazil	Australia	Malaysia
Exports_Value	76505537	298844	588	666037	5974334	96171	15028	26226	628666	79161
Imports_Value	337924650	132569837	34724318	22226552	8879140	6459043	5982198	4850488	3880266	3854225

Import & Export bu Customs Offices

Based on First Four Months (Sharwan-Kartik) of FY 2082/83

(Imports Value and Exports Value are in Rs. Thousands)

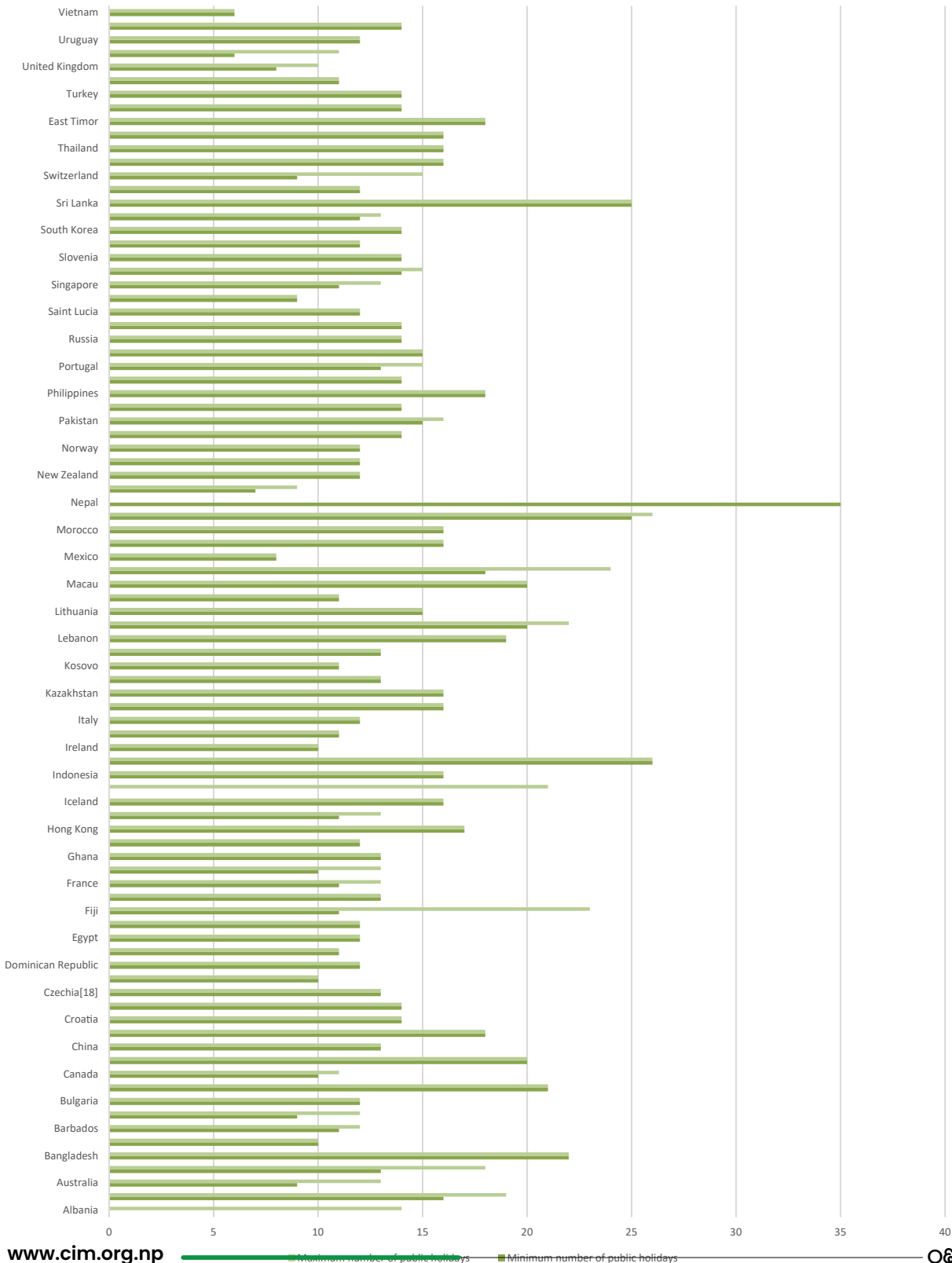
विदा प्रणाली र सुधारको अपरिहार्यता

नेपालले हाल वार्षिक ३५-४३ दिनसम्म सार्वजनिक विदा दिदै आएको छ, जुन विश्वका अधिकांश देशहरूको तुलनामा निकै बढी हो। अमेरिका, युरोप, चीन र भारतमा यो संख्या १०-२१ दिन मात्र छ। अत्यधिक विदाका कारण सार्वजनिक सेवा प्रवाह, आर्थिक गतिविधि, शिक्षा, उद्योग, बैंकिङ तथा प्रशासनिक कार्यहरूमा प्रभावित हुदै आएको छ। यसका साथै बहुसांस्कृतिक विशेषतालाई सम्मान गर्ने क्रममा संघीय, प्रदेश र स्थानीय तहबाट थपिने छुट्टाछुट्टै विदाले कार्यालय तथा वित्तीय संस्थाहरू लामो समय बन्द रहने अवस्था बढाएको छ, जसले आर्थिक कारोबार र दैनिक सेवा प्रवाहमा अवरोध पैदा गरेको छ।

विकासोन्मुख अर्थतन्त्रका लागि निरन्तर कार्यदक्ष प्रशासन र सक्रिय आर्थिक गतिविधि आवश्यक हुने भएकाले विदा प्रणालीलाई समयानुकूल पुनरावलोकन गरी विदाको संख्या न्यूनतम गर्नुका साथै सांस्कृतिक विविधता समेटन सन्तुलित र व्यावहारिक नीति बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

List of countries by number of public holidays excluding non-regular special holidays.

Nepal has the highest number of public holidays in the world with 35 annually.

आर्थिक सुधार : अवसर र चुनौती

नेपाल सरकारद्वारा गठन गरिएको उच्चस्तरीय आर्थिक सुधार सुझाव आयोगको नेतृत्व गरेका पूर्व अर्थसचिव रामेश्वर खनाल अहिले अर्थमन्त्रीको भूमिकामा हुनुहुन्छ। उहाँ स्वयम्ले तयार पारेको प्रतिवेदन कार्यान्वयनको जिम्मेवारी पनि उनका काँधमा आएको छ। यस परिस्थितिले खनाललाई एकातिर नीतिगत निरन्तरता र गहिरो संस्थागत बोध भएको व्यक्तिका रूपमा विशेष अवसर दिएको छ भने अर्कातिर राजनीतिक समीकरण, मन्त्रालयको आन्तरिक संरचना र वाह्य दबावका बिच पनि आफ्नो दृष्टिकोण दृढतापूर्वक अधि सार्न चुनौती समेत छ।

प्रतिवेदनले कर प्रणाली सरल पारदर्शी बनाउने, राजस्व प्रशासनमा स्वचालित र सूचना-प्रविधिको प्रयोग बढाउने, सार्वजनिक खर्चलाई नतिजामुखी उत्तरदायी बनाउने, निजी क्षेत्रसंग सरकारको सहकार्यलाई विश्वासयोग्य बनाउने, लगानीको वातावरणलाई स्थिर तथा प्रतिस्पर्धी बनाउने जस्ता मुद्दालाई प्राथमिक एजेन्डाका रूपमा उठाएको छ। यी विषय लामो समयदेखि नेपालको आर्थिक सुधारका मुख्य अवरोधका रूपमा चिनिदै आएका छन्। तसर्थ प्रतिवेदनले देखाएको मार्गचित्र कार्यान्वयनमा आएमा समष्टिगत अर्थतन्त्रमा दीर्घकालीन सकारात्मक प्रभाव पर्नसक्ने अपेक्षा छ। खनालको विगतको प्राविधिक अनुभव, तथ्यमा आधारित नीति निर्माणमारुचि र प्रशासनिक सुधारमा देखाएका दृढता यस प्रक्रियाका लागि उपयोगी भए तापनि वर्तमान अनिश्चित वातावरणमा सुधारका कार्यक्रम लागु गर्न सहज भने छैन।

जेनजी आन्दोलनपछि बनेको नयाँ सरकारलाई सर्वसाधारणले जनसमर्थनको आधार दिएको देखिन्छ। आन्दोलनले उठाएका मुद्दाहरू जस्तै, आर्थिक नीतिमा स्पष्टता, करदातामैत्री वातावरण, सरकारी खर्चको अनियमितता नियन्त्रण, तथा अवसर र स्रोतको न्यायसंगत वितरण उक्त प्रतिवेदनका धेरै बुदासंग प्रत्यक्ष जोडिएका छन्। अर्थमन्त्री खनालले यिनै मुद्दालाई सुधारका लागि कार्यान्वयनमा ल्याउनसके लागु गर्न कठिन मानिएका धेरै विषय तुलनात्मक रूपमा छिटो अधि बढ्न सक्छन्।

समग्रमा हेर्दा, खनालले नेतृत्व गरेको आयोगका सुझावहरू उनी अर्थमन्त्री रहेर कार्यान्वयनमा अधि बढाउनु भनेको एउटा संयोग नै हुनसक्छ। नीतिनिर्माता, कार्यान्वयनकर्ता र सुधारको दृष्टिकोण एउटै व्यक्तिमा भेटिन्छ। तर यसको सफलता केवल मन्त्रालयभित्रको प्राविधिक क्षमतामा होइन, सरकारको इच्छाशक्ति, सुधारको प्राथमिकता तय गर्ने स्पष्टता तथा स्वार्थ समूहहरूको प्रभावभन्दा जनहितलाई प्राथमिकता दिन सकिने क्षमतामा निर्भर रहनेछ।

उच्चस्तरीय आर्थिक सुधार सुझाव आयोगले २०८१ चैत्र २९ गते, नेपाल सरकारसमक्ष प्रस्तुत गरेको प्रतिवेदनमा व्यावसायिक तथा लगानीको वातावरण निर्माणका लागि प्रस्तुत सुझाव

व्यावसायिक तथा लगानीको वातावरण

पृष्ठभूमि

१. व्यवसायमा सहज प्रवेश र अवरोधरहित छिटो वहिर्गमन दुई महत्वपूर्ण चरण हुन्। अर्थतन्त्र र बजारमा विभिन्न कारणले परिवर्तन आउँछ। मानिसहरूको आयस्तरमा परिवर्तन आउँदा एक थरीका वस्तु वा सेवाको माग घटेर अर्को थरीको वस्तु वा सेवाको माग बढ्छ। प्रविधिमा आएको परिवर्तनले कतिपय वस्तु वा सेवा नयाँ वस्तु वा सेवाले विस्थापित हुन्छन्। कतिपय स्वीकार्य वस्तुहरू कानुनी परिवर्तनले वा पर्यावरण संरक्षणका कारणले अस्वीकार्य बन्न पुग्छन्। नयाँ अवसर सिर्जना हुँदा व्यवसायीहरू मध्ये जो छिटो प्रवेश गर्न सक्छन्, उनीहरूले सुरुवाती लाभ पाउँछन्, जुन लाभ पछि बजार परिपक्व हुँदै गएपछि कम हुँदै जान्छ। यसकारण व्यवसाय प्रारम्भ गर्न सहज हुने मुलुकमा वैदेशिक लगानी बढी प्रवाह हुने गरेको देखिन्छ।

२. मूल्य नियन्त्रणले बजारमा विकृति ल्याउने धेरै दृष्टान्तहरू विश्वभरि देखिएको छ। बजार कुशलताका लागि व्यवसायीहरूलाई मूल्य स्वतन्त्रता आवश्यक हो। त्यसको साथसाथै बजारमा कतिपय अवस्थामा उत्पन्न हुने विकृति नियन्त्रण गर्न उपयुक्त नियमनको विधि हुनु आवश्यक हुन्छ।

३. अत्यधिक नियन्त्रणले व्यवसायीहरू गलत बाटो समात्छन्। यदि प्रणाली विश्वासमा आधारित छ भने व्यवसायीहरू पनि परिपालना गर्छन्। विश्वासमा आधारित प्रणालीले व्यवसायको लागत घटाउँछ।

४. सानो र भूपरिवेष्ठित मुलुक भएकाले नेपालले आर्थिक वृद्धिका लागि अन्तर्राष्ट्रिय बजारको उपयोग गर्न जोखिम कम गर्दै नवीनतम उपायहरूको खोजी गर्न आवश्यक छ। वैदेशिक लगानी प्रवर्द्धनका लागि प्रक्रियागत, नीतिगत र कानुनी सुधार पछिल्लो एक वर्षमा गरिएको छ। तर समस्या अझै पनि संस्थागत क्षमतामा रहेको छ। कतिपय प्रक्रियागत सरलीकरण गर्न बाँकी छ भने केही संरचनागत विषयमा पनि विचार गर्नुपर्ने देखिन्छ।

५. यही पृष्ठभूमिका सन्दर्भमा यस परिच्छेदमा व्यावसायिक तथा लगानीका वातावरणमा सुधार गर्नुपर्ने केही विषयको उठान गरिएको छ।

वस्तु तथा सेवाको बजारमूल्य

स्थिति विश्लेषण

६. खुला बजारको स्रोत विनियोजन कार्यकुशलतामा मूल्यको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। मूल्य नियन्त्रित वा न्यून भएका क्षेत्रमा लगानी प्रवाह कम हुन्छ। परिणामस्वरूप त्यस्तो क्षेत्रले उत्पादन गर्ने वस्तु वा सेवाको या त आपूर्ति कम हुन्छ या गुणस्तर कम हुन्छ वा विकृत बजारको अभ्यास विकास हुन्छ।

७. बजार कुशलताका लागि मूल्य स्वतन्त्रता महत्वपूर्ण हुन्छ। यसका साथसाथै अत्यावश्यक वस्तु वा सेवा, प्राकृतिक वा अन्य कारणले प्रतिस्पर्धी बजार हुन नसक्ने परिस्थिति र राज्यको लोककल्याणकारी भूमिकाका सन्दर्भमा निश्चित वस्तु वा सेवामा निश्चित र पारदर्शी विधिद्वारा नियमन आवश्यक पर्दछ।

८. सबै किसिमका वस्तु वा सेवामा २० प्रतिशत भन्दा बढी मुनाफा राखी मूल्य तय गरेको अवस्थामा नाफाखोरी ठहर गरी कैद र जरिवाना गर्नु, पसल वा गोदाममा छापा मारेर व्यवसाय अवरुद्ध गर्ने कार्यले असल व्यावसायिक वातावरण बन्न सक्दैन।

९. खुला बजारमा कतिपय वस्तु वा सेवाको विक्रीमा स्वदेशी र विदेशी नागरिकलाई फरक मूल्य राख्ने गरिएको छ। यस्तो मूल्य निर्धारणले कतिपय अवस्थामा नेपाली नागरिकले वस्तु वा सेवामा प्राथमिकता नपाउने अवस्था आएको देखिन्छ। कतिपय गन्तव्यमा विदेशी नागरिकलाई चर्को हवाईभाडा भएका कारण पर्यटकले ती गन्तव्य जान नचाहने हुनाले त्यस्ता गन्तव्यमा पर्यटक आगमन कम भई सम्भावना अनुरूप पर्यटन उद्योगको विकास हुन सकेको छैन। यसबाट खासगरी सुदूरपश्चिम र कर्णाली प्रदेश प्रभावित देखिन्छ र त्यस क्षेत्रका पर्यटन व्यवसायीको गुनासो छ। स्वदेशी-विदेशी नागरिकविच मूल्यविभेद अन्त्य गरियो भने वैदेशिक लगानीकर्तालाई पनि सकारात्मक सन्देश दिन सकिन्छ।

१०. मूल्यनीतिमा निम्न सुधार प्रस्ताव गरिएको छ :

(ज) कालोबजार तथा केही अन्य सामाजिक अपराध तथा सजाय ऐन २०३२ खारेज गर्ने । यस ऐनमा रहेका अस्वस्थ बजार प्रतिस्पर्धा र उपभोक्ता हित संरक्षणसम्बन्धी प्रावधानहरू क्रमशः प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन तथा बजार संरक्षण ऐन र उपभोक्ता संरक्षण ऐनमा समावेश गर्ने

(झ) जुनसुकै व्यवसायले विक्री गर्ने सेवा मुनाफाको अधिकतम प्रतिशत नतोकने

(ञ) निकुञ्ज, संरक्षित क्षेत्र, पर्वतारोहण जस्ता पर्यावरण संरक्षणको दृष्टिकोणले प्रवेश संख्या नियन्त्रण गर्नुपर्ने क्षेत्रमा लाग्ने प्रवेशशुल्क बाहेक सबै व्यावसायिक सेवा वा वस्तुको मूल्यमा राष्ट्रियता वा अन्य पहिचानका आधारमा मूल्यविभेद निषेध गर्ने

(ट) वस्तु वा सेवाको उपभोक्ता मूल्यमा सबैले समान रूपमा पाउन सक्ने मूल्य वा परिमाणात्मक रियायत दिन पाउने तर विक्री कारोबारसँग गाँसिएको चिठ्ठा/उपहार दिन निषेध गर्ने (बहुसंख्यक उपभोक्तालाई उच्च मूल्य लगाएर केही सीमितलाई नगद वा चिठ्ठा स्वरूपमा वस्तु उपहार दिनु गलत बजारविधि भएकाले)

(ठ) व्यावसायिक एकाधिकारप्राप्त निकायले विक्री गर्ने सेवा वा वस्तु, सार्वजनिक हितसँग गाँसिएका सेवा वा वस्तुहरू विद्युत, खानेपानी, औषधी, अत्यावश्यक वस्तु वा सेवा भनिएका सूचीकृत वस्तु वा सेवामा उपभोक्ता संरक्षण ऐन को दफा २१ मा उल्लेख भएबमोजिम मूल्य निर्धारणको मापदण्ड तोक्ने व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्ने ।

(ड) अत्यावश्यक वस्तु वा सेवाको मूल्य अस्वाभाविक रूपमा बढी राखिएको सूचना प्राप्त भएमा वा त्यस्तो शंका लागेमा मूल्य तय गर्दा लिएका आधार, लागत निर्धारण गर्न प्रयोग गरिएको विधि, खासगरी बहु-वस्तु उत्पादन वा विक्री गर्ने व्यवसायले शिरोभार लागत बाँडफाँट गर्न लिएको आधार, प्रतिफल दरको औचित्य आदि विषय परीक्षण गर्ने अधिकार औषधी बाहेकका वस्तुमा वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभागलाई, औषधीका हकमा औषधी व्यवस्था विभागलाई, यातायात सेवाका हकमा यातायात व्यवस्था विभागलाई, हवाईसेवाको हकमा नागरिक उड्डयन प्राधिकरणलाई र अन्य वस्तु वा सेवाको हकमा सम्बन्धित नियामकीय निकायलाई दिने ।

(ढ) अत्यावश्यक वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगका लागतलेखा र मूल्यनिर्धारणका सिद्धान्तहरू उपभोक्ता संरक्षण ऐन संशोधन गरी उल्लेख गर्ने र सम्बन्धित उद्योगहरूलाई पालना गर्न लगाउने ।

व्यवसाय दर्ता सरल बनाउने

स्थिति विश्लेषण

१. विद्यमान व्यवस्थामा व्यवसाय सीमित दायित्वका वा असीमित दायित्वका हुन सक्छन् । सीमित दायित्वमा संयुक्त पुँजी कम्पनी र सहकारी संस्थाहरू पर्छन् । असीमित दायित्वमा प्राइभेट फर्म र साझेदारी । सीमित दायित्वका संयुक्त पुँजी कम्पनी मुनाफामुखी वा गैरमुनाफामुखी हुनसक्छन् । गैरमुनाफामुखी कामका कम्पनीका अतिरिक्त गैरसरकारी संस्था वा गुठी हुनसक्छन् । हाल व्यवसायको प्रकृतिअनुसार विभिन्न ठाउँमा दर्ता गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ :

(क) कम्पनी ऐनअनुसार स्थापना हुने कम्पनीहरू कम्पनी रजिस्ट्रार कार्यालयमा समान प्रकृतिका काम गर्ने, समान दायित्व र मुनाफा सम्बन्धमा समान नीति भएका संस्थाहरू

(ख) प्राइभेट फर्म रजिस्ट्रेसन ऐन र साभेदारी ऐनअन्तर्गत स्थापना हुने व्यवसाय दर्ता गर्नका लागि फर्मले गर्ने व्यवसायको प्रकृतिको आधारमा वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता हित संरक्षण विभागमा वा उद्योग विभागमा वा घरेलु तथा साना उद्योग विभागमा वा सोही विषयसँग सम्बन्धित प्रदेश सरकारका विभागमा

(ग) गैरमुनाफामुखी कम्पनीले जस्तै गैरसरकारी संस्थाहरू सङ्घीय कानूनअन्तर्गत जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता हुन सक्छन् भने २०७८ सालपछि सबै जसो नगरपालिकाले आफ्नै संस्था दर्ता ऐन बनाएर पालिकास्तरीय संघसंस्था दर्ता गर्ने ।

२ हालको व्यवसाय दर्ता प्रणालीका निम्न समस्या देखिन्छन्:

(क) नयाँ व्यवसाय प्रारम्भ गर्न खोज्ने युवाहरू कहाँ गएर दर्ता गर्ने हो भनेर अलमलमा पर्छन् ।

(ख) कानूनबमोजिम सङ्घीय सरकारको सम्बन्धित विभागमा दर्ता भएको व्यवसायलाई नगरपालिकाले फेरि हामीकहाँ दर्ता हुनुपर्छ भनेर दुःख दिने गरेका छन् । (व्यवसायीहरू एक मुलुक एक दर्ता हुनुपर्‍यो, ठाउँठाउँमा दर्ता गर्न लगाएर व्यवसायीलाई दुःख दिने काम भयो भनेर गुनासो गर्छन् ।

(ग) एकै व्यक्ति वा व्यक्तिहरूको समूहले समान व्यवसायका लागि अलग-अलग विभाग वा स्थानमा फर्म दर्ता गराएर मूल्य अभिवृद्धि करको दायराभन्दा बाहिर रहन वा आयकर प्रयोजनका लागि वार्षिक कारोवारको थ्रेसहोल्ड भन्दा कममा रहन अहिलेको दर्ता प्रणाली सजिलो छ, जसले सरकारको राजस्व पनि प्रभावित भएको छ ।

(घ) आर्थिक नीति तर्जुमा वा अन्य विश्लेषणका लागि मुलुकभरि कति व्यवसाय छन् भनेर थाहा पाउन तत्काल (रियल टाइममा) सकिँदैन । सर्वेक्षण नै गर्नु पर्छ ।

(ङ) फर्म वा कम्पनी दर्ता गर्न अहिले पुँजी घोषणा गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ । पुँजीका आधारमा दर्ताशुल्क बुझाउनु अनिवार्य छ । अर्थात्, पुँजीविहीन तर उद्यम र उत्साह भएको नागरिकले व्यवसाय गर्नसक्दैन वा हुँदैन भन्ने मान्यता कानूनहरूले लिएको देखिन्छ । उदाहरणका लागि, प्राइभेट फर्म दर्ता गर्न दश लाखसम्म रूपैयाँसम्मको पुँजी भए एक हजार रूपैयाँ दर्ता शुल्क लाग्छ । दश करोडभन्दा माथि भए पचहत्तर हजार रूपैयाँ शुल्क लाग्छ । साभेदारी र कम्पनीलाई पनि यस्तै प्रकृतिले पुँजी घोषणा गर्न र गरेबमोजिम दर्ता शुल्क तिर्नुपर्छ । यस अर्थमा एक रूपैयाँ पुँजी घोषणा गर्न कानूनले रोकेको देखिँदैन । तर एक हजार रूपैयाँ व्यवसाय प्रारम्भ गर्नका लागि मात्र राजस्व बुझाउनु पर्छ । यसको अर्थ हो एक हजार रूपैयाँ नभई नेपालमा कसैले व्यवसाय दर्ता गर्न पाउँदैन । व्यवसाय प्रारम्भ गरेपछि मानिसले कर तिर्नुपर्ने आर्थिक गतिविधि गर्छ । जति बढी व्यवसाय दर्ता भयो, त्यति बढी राजस्वको आधार विस्तार हुन्छ । यसका लागि सुरुमै शुल्क लिने प्रणाली व्यवसाय-मैत्री होइन । यस्तै कारणले प्राविधिक ज्ञान र जाँगर भएको युवालाई व्यवसाय प्रारम्भ गर्ने सोच बनाउँदा सुरुमै सरकारप्रति नकारात्मक धारणा बन्न गएको छ ।

सुझावहरू

(१) सबै किसिमका व्यवसाय, प्राइभेट फर्म, साभेदारी र कम्पनी एकै निकायमा दर्ता गर्ने एकल दर्ता निकाय कायम गर्ने । यसका लागि हालको कम्पनी रजिष्ट्रारलाई उपयुक्त अन्य कुनै नाम दिएर तोक्न सकिन्छ ।

- (२) दर्ता सम्बन्धी सबै प्रक्रिया र आवश्यक कागजात बुझाउने काम अनलाइन गर्न सकिने गराउने ।
- (३) व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र र आयकर स्थायी लेखा नम्बर साथै उपलब्ध गराउने ।
- (४) सबै प्रकृतिको व्यवसाय दर्ता गर्दा फर्मको स्वामित्व रहेका व्यक्तिको राष्ट्रिय परिचयपत्र नम्बर अनिवार्य रूपमा प्रयोग गर्ने । कम्पनीहरूका हकमा प्रवर्द्धकहरूको नम्बर प्रयोग गर्ने र कुनै खास परिचयपत्र नम्बरको स्वामित्वमा कति वटा व्यवसाय दर्ता छ भनेर प्रतिवेदन हुनसक्ने गरी प्रणाली विकास गर्ने ।
- (५) व्यवसाय दर्ता गर्दा जुन नगरपालिकामा प्रधान कार्यालय भनेर दर्ता गरिएको हुन्छ, त्यो नगरपालिकालाई दर्ता भएको व्यवसायको अनलाइन उपलब्ध हुने गरी कम्प्युटर प्रणालीमा पहुँच दिने ।
- (६) सबै किसिमका व्यवसाय दर्ता निःशुल्क गर्ने ।
- (७) आन्तरिक राजस्व कार्यालयको सूचना प्रणालीबाट कम्पनी रजिस्ट्रार कार्यालयको व्यवसाय दर्ता प्रणालीमा करचुक्ताको विवरण स्वचालित रूपमा जाने गरी प्रणालीविचको सम्बन्ध स्थापित गर्ने ।
- (८) नवीकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था हटाउने । आयकर दाखिला गरिरहेको छ भने व्यवसाय चलिरहेको छ भन्ने जानकारी स्वतः हुने भयो ।
- (९) यदि कुनै दर्ता भएको व्यवसायले आय विवरण पेश गर्नुपर्ने म्यादभित्र पेश गरेको छैन भने कम्पनी रजिस्ट्रारको अनलाइन प्रणालीबाट सम्बन्धित नगरपालिकालाई एलर्ट जाने व्यवस्था गर्ने ।

राजस्व चुहावट अनुसन्धान प्रभावकारी बनाउने तर व्यावसायिक वातावरण नबिगार्ने

१. कर राजस्व संकलन गर्ने दुई प्रमुख निकायहरू आन्तरिक राजस्व विभाग र भन्सार विभागहरू दुवैलाई कर छली वा चुहावटको अनुसन्धान गर्ने, कारवाही गर्ने र मुद्दा चलाउने वा अर्धन्यायिक अधिकार प्रयोग गरेर सजाय तोक्ने अधिकार दिएको छ ।
२. आयकर ऐनको दफा ८२ ले आन्तरिक राजस्व विभागलाई शंकास्पद करदाताको व्यवसायीको परिसर खानतलासी गर्न, कागजात कब्जामा लिन, सम्पत्ति कब्जामा लिन अधिकार दिएको छ । दफा १०४ र १०५ ले सम्पत्तिमाथि दाबी कायम गर्न र लिलाम गरेर लाग्ने कर तथा जरिवाना असुल गर्ने अधिकार दिएको छ । दफा १०६ बमोजिम विभागले कुनै करदाता भाग्ने सम्भावना छ भने नेपालबाहिर जान रोक लगाउन सक्छ । करदाताले कर नतिरेमा दफा १११ बमोजिम जिल्लामा मुद्दा चलाउने अधिकार विभागलाई छ ।
३. कर नतिर्ने, नतिर्नेको मतियार र कर प्रशासनमा बाधाविरोध गर्ने वा अनुचित प्रभाव पार्न खोज्नेलाई कैद सजाय हुने व्यवस्था आयकर ऐनमा छ । दफा १३५ ले विभागलाई कर छलीको छानबिन गर्न व्यक्ति भिकाउने, बयान गराउने सम्बन्धमा अदालतलाई भए सरहको अधिकार दिएको छ ।
४. मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन र अन्तःशुल्क ऐनले विभागलाई आयकर ऐनले दिएको भन्दा बढी अधिकार दिएको छ । भन्सार ऐनले भन्सार अधिकृतलाई मुद्दाको तहकिकात गर्ने र दोषीलाई एक वर्षसम्म कैद सजाय दिनसक्ने व्यवस्था गरेको छ । यसका साथै राजस्व चुहावट अनुसन्धान गर्न विशिष्टीकृत निकाय रहेको छ ।

५. राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यले २०३४ सालमा अर्थ मन्त्रालयमा राजस्व अनुसन्धान महाशाखाको स्थापना भएको थियो । पछि राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्न एक विशिष्टीकृत निकायको रूपमा अर्थ मन्त्रालय अन्तर्गत राजस्व अनुसन्धान विभागको स्थापना २०५० सालमा भएको हो । प्रारम्भमा कर राजस्व चुहावट सम्बन्धी अनुसन्धान तहकिकात र अभियोजन गर्ने क्षेत्राधिकार पाएको विभागले आर्थिक वर्ष २०६५/६६ देखि गैर कर राजस्व चुहावट सम्बन्धी अनुसन्धान तहकिकात र अभियोजन गर्ने क्षेत्राधिकार समेत प्राप्त गरेको छ । साथै, नेपाल सरकारले विदेशी विनिमयसम्बन्धी कसुरका सम्बन्धमा जाँचबुझ र अनुसन्धान गर्नका लागि विभागका महानिर्देशक वा निजले तोकेको यसै विभाग वा अन्तर्गतका अधिकृतहरूलाई अनुसन्धान अधिकारी तोकेको छ । राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन, २०५२ र राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) नियमावली, २०७० तथा विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ र विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) नियमहरू २०२० बमोजिम राजस्व चुहावट तथा विदेशी विनिमय अपचलन सम्बन्धी कसुरमा अनुसन्धान, तहकिकात र अभियोजन गर्ने क्षेत्राधिकार यस विभागलाई तोकिएको छ । राजस्व अनुसन्धान विभागले हाल मूलतः निम्न काम गर्दछ :

- (क) राजमार्ग गस्ती मार्फत ओसारपसारलाई नियमन गर्ने र मालवाहक सवारी साधनको अनलाइन निगरानी गर्ने VCTS प्रणाली सञ्चालन गर्ने ।
- (ख) राजस्व चुहावट पत्ता लगाउन बजार अनुगमन गर्ने ।
- (ग) विदेशी मुद्रा अपचलनको अनुसन्धान गर्ने ।
- (घ) गैरकर चुहावटको अनुसन्धान गर्ने ।

६. कर छलीका केही विषय सम्पत्ति शुद्धीकरणमा पनि पर्ने भएकाले कतिपय अवस्थामा समान कामका लागि सम्पत्ति शुद्धीकरण विभाग पनि अग्रसर हुने र व्यवसायी धरपकड वा कागजात कब्जामा लिने गरेको देखिन्छ । सबै किसिमका करनिर्धारण र असुलीका लागि राजस्व प्रशासनका दुवै विभागले आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली बनाएका छन् । महालेखा परीक्षकको कार्यालयले प्रत्येक कर निर्धारणको विस्तृत परीक्षण गर्छ, कैफियत जनाउँछ र करदाताबाट थप कर असुल गर्न विभागहरूलाई निर्देशन गर्छ ।

वर्तमान प्रणालीका निम्न समस्या वा कमजोरी छन्:

- (क) करदाताको परिसरमा छानबिन गर्न, धरपकड गर्न, कागजात कब्जा गर्न विभिन्न निकाय जाने हुँदा व्यवसायीहरू सधैं आतङ्कित रहने गरेको र व्यावसायिक वातावरण खल्बलिएको ।
- (ख) छानबिनमा बहुल निकाय हुँदा कतिपय अवस्थामा मिलोमतो गर्ने वा उल्टै छलीलाई सहयोग गर्ने र सार्वजनिक संस्थाहरू दोहनकारी हुने सम्भावना रहेको र कतिपय अवस्थामा त्यस्तो स्थिति देखिएको ।
- (ग) राजमार्गहरूमा समान ढुवानी गरेका ट्रक तथा कन्टेनरलाई ठाउँठाउँमा रोकेर जाँच गरिन्छ । यस्तो जाँचले ज्यादै नगण्य मात्रामा राजस्व छली भएको फेला पर्छ । ट्रक रोकेर गरिने यस्तो जाँचका क्रममा कतिपय अवस्था गलत लेनदेनको काम पनि हुन्छ, भन्ने व्यवसायीहरूको आम गुनासो छ । सामान ढुवानीका क्रममा हुने जाँचपडतालले व्यवसायको लागत बढेको छ र यसको भार अन्ततः उपभोक्ताले व्यहोर्नु पर्छ । यसले अर्थतन्त्रको लागत अनावश्यक रूपमा बढाउँछ ।

सुधारका लागि सुझावहरू :

- (१) राजस्व चुहावट (अनुसन्धान तथा नियन्त्रण) ऐन २०५२ खारेज गर्ने ।
- (२) राजस्व अनुसन्धान विभाग खारेज गर्ने ।

- (३) राजस्व अनुसन्धान विभागले गर्दै आएको विदेशी मुद्रा अपचलन सम्बन्धी अनुसन्धान स्वाभाविक रूपमा सम्पत्ति शुद्धीकरणको कसुरभित्र पर्ने भएकाले सम्पत्ति शुद्धीकरण विभागले यस विषयको अनुसन्धान गर्ने
- (४) गैरकर चुहावट नियन्त्रण गर्ने जिम्मा जुन सरकारी निकायले गैरकर संकलन गर्ने हो सोही निकायलाई चुहावट नियन्त्रण गर्ने जिम्मेवारी दिने ।
- (५) हाल राजस्व अनुसन्धान विभागले दायर गरेका वा तहकिकात गरिरहेका आन्तरिक राजस्वसम्बन्धी मुद्दा आन्तरिक राजस्व विभागलाई, भन्सारसम्बन्धी मुद्दा भन्सार विभागलाई र विदेशी मुद्रा अपचलनसम्बन्धी मुद्दा सम्पत्ति शुद्धीकरण विभागलाई हस्तान्तरण गर्ने ।
- (६) भन्सारबाट छुटेका मालवाहक साधन गन्तव्यसम्म पुगे-नपुगेको अनुगमन गर्ने अनलाइन प्रणाली आन्तरिक राजस्व विभागले सञ्चालन गर्ने र यस्तो मालवाहक सवारीसाधन र कुनै व्यवसायले एक आन्तरिक राजस्व कार्यालयको क्षेत्राधिकारबाहिर अर्को आन्तरिक राजस्व कार्यालयको क्षेत्राधिकारभित्र व्यवसायीले कारोबार स्थान सार्दा स्टक ट्रान्सफरको मालवाहक सवारीसाधनको अनुगमन आन्तरिक राजस्व विभागले गर्ने ।
- (७) निगरानी गर्नुपर्ने ठानिएका मालवाहक सवारीसाधन गन्तव्यमा पुगेपछि मात्र जाँचपडताल गर्ने । राजमार्गका ठाउँ-ठाउँमा मालवाहक सवारीसाधन रोकेर जाँच गर्न बन्द गर्ने ।
- (८) निर्यात गर्ने वस्तु ढुवानी गरेका मालवाहक सवारीसाधनलाई भन्सारविन्दुमा नपुगी रोक्ने र खानतलासी नगर्ने ।

विदेशमा लगानी खुला गर्ने

स्थिति विश्लेषण

१. विदेशमा लगानी गर्न प्रतिबन्ध लगाउने ऐन २०२१ ले नेपालभित्र वा बाहिर जहाँसुकै रहे बसेको भए तापनि सबै नेपाली नागरिक र नेपालभित्र स्थापित भएको संगठित संस्थाहरूले विदेशी सेक्युरिटी, विदेशी फर्मको साभेदारी, विदेशी बैंक एकाउन्ट, विदेशस्थित घरजग्गा र नेपाल सरकारले सूचना प्रकाशित गरी तोकिदिएको बाहेक विदेशमा गरिने अरू जुनसुकै किसिमको नगदी वा जिन्सी लगानीलाई निषेध गरेको छ ।

२. उक्त ऐनले नेपाल सरकारलाई कुनै खास किसिमको लगानीलाई प्रतिबन्ध नलाग्ने गरी छुट दिनसक्ने अधिकार दिएको छ ।

३. नेपाल सरकारले २०८१ पुसमा आर्थिक तथा व्यावसायिक वातावरण सुधार र लगानी अभिवृद्धिसम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने अध्यादेश, २०८१ जारी गरी विदेशमा लगानी खुला गर्ने सम्बन्धमा केही व्यवस्था गरेको छ ।

४. अध्यादेशले विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन २०१९ को दफा २ को खण्ड (छ३) पछि निम्नानुसार खण्ड (छ४) थप गरेको छ ।

(छ४) 'विदेशमा लगानी' भन्नाले नेपालमा संस्थापित कम्पनी वा प्रतिष्ठानले विदेशमा गरेको देहायको लगानी सम्भन्तुपर्छ :-

(१) विदेशको धितोपत्र बजारमा सूचीकृत नभएको विदेशमा संस्थापना वा दर्ता भएको सीमित दायित्वको साभेदारी, फर्म, लगानी कोष, कम्पनी वा सीमित दायित्व रहने गरी संस्थापित यस्तै प्रकृतिको निकायको सेयरमा वा सेयर खरिदमा गरेको लगानी,

(२) धितोपत्र बजारमा सूचीकृत भएको विदेशमा संस्थापना वा दर्ता भएको सीमित दायित्वको साभेदारी, फर्म, लगानी कोष, कम्पनी वा सीमित दायित्व रहने गरी संस्थापित यस्तै प्रकृतिको निकायको चुक्ता पुँजीको बिस प्रतिशतसम्म सेयरमा वा सेयर खरिदमा गरेको लगानी,

(३) नेपालमा संस्थापित कम्पनी वा प्रतिष्ठानले विदेशमा आफ्नो शाखा वा सम्पर्क कार्यालय खोल्न वा दर्ता गर्न गरेको लगानी,

(४) नेपालमा संस्थापित कम्पनी वा प्रतिष्ठानले विदेशमा रहेको बैङ्कको निक्षेप खातामा जम्मा गरिएको रकम, वा उपखण्ड (१) र (२) बमोजिमको लगानीबाट प्राप्त आयको पुनर्लगानी ।

५. यसै गरी अध्यादेशले ऐनमा निम्नानुसार दफा १०क थप गरेको छः

१०क. विदेशमा लगानीको नियमनः (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको व्यक्ति, नेपालमा संस्थापित कम्पनी वा प्रतिष्ठानले विदेशमा लगानी गर्न पाउनेछः

(क) विदेशमा लगानी गर्न प्रतिबन्ध लगाउने ऐन, २०२१ को दफा ३ को उपदफा (२) बमोजिमको सूचनामा विदेशमा लगानी गर्नपाउने गरी छुट दिएको उद्योग,

(ख) औद्योगिक व्यवसायसम्बन्धी प्रचलित कानूनबमोजिम सूचनाप्रविधि उद्योगको वर्गीकरणमा परेको उद्योग,

(ग) कुनै नेपाली नागरिकले आफू विदेशमा रहँदा-बस्दाको अवधिमा गरेको आर्जनबाट प्राप्त रकम,

(घ) विदेशी लगानीकर्ताले विदेशी लगानी तथा प्रविधि हस्तान्तरण ऐन, २०७५ को दफा ७क को उपदफा

(२) बमोजिम प्राप्त विदेशी मुद्राको रकम ।

(२) नेपालमा संस्थापित कम्पनीको विदेशस्थित मुख्य कम्पनीले वा त्यस्तो मुख्य कम्पनीको विदेशस्थित अन्य सहायक कम्पनीले नेपालमा संस्थापित कम्पनीको नेपालमा बसोबास गर्ने कर्मचारीका हकमा समेत लागु हुने गरी सञ्चालन वा कार्यान्वयन गरेको कर्मचारी सेयरविक्री योजनाअन्तर्गत त्यस्तो कर्मचारीले नेपालबाट बाहिर परिवर्त्य मुद्रा विप्रेषण नहुने गरी सेयर प्राप्त गर्न र त्यस्तो सेयरबाट आय आर्जन गर्न पाउनेछ

(३) विदेशमा लगानी गर्ने व्यक्ति, कम्पनी वा प्रतिष्ठानले पालना गर्नुपर्ने सर्त, त्यस्तो लगानीको क्षेत्रगत अधिकतम सीमा तथा तत्सम्बन्धी अन्य व्यवस्था नेपाल राष्ट्र बैङ्कले सार्वजनिक रूपमा सूचना प्रकाशन गरी निर्धारण गरिदिए बमोजिम हुनेछ ।

६. अध्यादेशबाट गरिएको संशोधनले सूचना प्रविधि उद्योगको वर्गीकरणमा परेको उद्योगले विदेशमा लगानी गर्न पाउने स्पष्ट उल्लेख गरेको छ । यसको अर्थ सूचना प्रविधि उद्योगको वर्गीकरणमा परेको उद्योगले यस्तै प्रकृतिको फर्म वा कम्पनीमा सिधा लगानी वा यस्तै प्रकृतिको विदेशी कम्पनीको सेयरमा बिस प्रतिशतसम्म पोर्टफोलियो लगानी वा आफ्नो व्यवसायको शाखा खोल्न र सिधा वा पोर्टफोलियो लगानीबाट आर्जन गरेको रकम पुनर्लगानी गर्न पाउँछ ।

७. यसैगरी कुनै नेपाली नागरिकले आफू विदेशमा रहँदा-बस्दाको अवधिमा गरेको आर्जनबाट प्राप्त रकम सिधा वा पोर्टफोलियो लगानी गर्न वा विदेशमा रहेको बैंकको निक्षेप खातामा रकम जम्मा गर्न पाउँछ ।

८. वैदेशिक रोजगारी वा अध्ययनका लागि नेपालबाहिर गएका कतिपय नेपाली नागरिकले विदेशमा आर्जन गरेको रकम विदेशमा लगानी गरिरहेका थिए । २०८१ पुसको अध्यादेशभन्दा अगाडि त्यस्तो सबै लगानी विदेशमा लगानी गर्न प्रतिबन्ध लगाउने ऐन २०२१ को दफा ३(१) बमोजिम अवैध ठहरिन्थ्यो ।

अध्यादेशले गरेको संशोधनपछि पनि रहेका केही अस्पष्टता

९. अध्यादेशले गरेको संशोधनपछि नेपाली नागरिकले विदेशमा आर्जन गरेको रकमबाट विदेशमा लगानी गर्न बाटो खुलेको छ । तर यो अध्यादेश आउनुअघि गरेको लगानी के हुने भन्ने स्पष्ट छैन ।

१०. कतिपय नेपाली नागरिकले विदेशमा आर्जन गरेको रकमबाट नभएर अन्य कुनै स्रोतबाट विदेशमा लगानी गरिरहेको हुन सक्छन् । त्यस्तो लगानीका बारे कुनै स्पष्टता नभएका त्यस्तो लगानीबाट प्राप्त प्रतिफल वा लगानी विघटन गरेर नेपाल रकम भित्र्याउन अहिले सहज छैन ।

११. सूचनाप्रविधि उद्योगको वर्गीकरणमा परेको उद्योगलाई सिधै वा पोर्टफोलियो लगानी गर्न खुला गरिएको विषय माथि नै उल्लेख गरियो । यसैगरी नेपालमा स्थापना भई सञ्चालनमा रहेको उद्योग वा कम्पनीले विदेशस्थित उद्योग, फर्म वा कम्पनीमा प्रविधि हस्तान्तरण गरेबापत प्राप्त हुने विदेशी मुद्रा विदेशमा लगानी गर्न पाउने गरिएको छ । योबाहेक अरू कस्तो व्यवसाय वा प्रयोजनका लागि कस्तो प्रकृतिको लगानी कुन सीमासम्म गर्न पाइन्छ भन्ने स्पष्टता छैन ।

१२. सूचना-प्रविधि उद्योगको वर्गीकरणमा परेको उद्योग वा अन्य स्वीकृतिप्राप्त व्यवसायले पूर्ण स्वामित्वमा विदेशमा स्थापना गरेको फर्म वा कम्पनीमा सेयर लगानीबाहेक ऋणलगानी गर्न बन्देज रहेको बुझिन्छ । सेयर पनि साधारण वा अग्राधिकार दुवै हो वा साधारण मात्र हो भन्ने स्पष्ट छैन ।

१३. असल नियतले गरिएका नीतिगत प्रबन्धहरूको दुरुपयोग हुनसक्ने सम्भावना जहिले पनि रहन्छ । विदेशमा लगानी गर्न खुला गर्दा विदेशी मुद्राको अपचलन हुनसक्ने वा लगानीको दुरुपयोग हुनसक्ने सम्भावना रहन्छ नै । यस्तो जोखिम कम गर्न आवश्यक प्रबन्ध माथि उल्लेख गरिएको संशोधनले गरेको देखिदैन ।

हिमेकी मुलुकहरूको अभ्यास

बंगलादेश

१४. बंगलादेशले सन् २०२२ मा नियमावली जारी गरेर निम्न प्रावधान गरेको छ : लगानी गर्न चाहने बंगलादेशी कम्पनीले बंगलादेश बैंकमा लगानी प्रस्ताव पेश गर्नुपर्छ, जसको छानबिन बैंकका गभर्नरको अध्यक्षतामा गठित १५ सदस्यीय समितिले गर्दछ। समितिले इच्छुक कम्पनीलाई विगत पाच वर्षको औसत निर्यात रकमको अधिकतम २० प्रतिशत वा खुद सम्पत्तिको अधिकतम २५ प्रतिशतसम्म विदेशमा लगानी गर्न दिन्छ। विदेशमा लगानी गरेर आर्जन भएको लाभांश, ऋणको ब्याज, सेयर बिक्री गरेर प्राप्त गरेको रकम, व्यवसाय विघटन गरेर प्राप्त रकम, तलब, रोयल्टी, प्राविधिक फिस, परामर्श फिस, कमिसन आदि प्राप्त भएका मितिले ३० दिनभित्र बंगलादेशमा भुक्तानी पठाउनु पर्छ। यदि लगानी गर्न स्वीकृत गरेको रकम स्वीकृत उद्देश्यविपरीत प्रयोग गरेको पाएमा सम्पत्ति शुद्धीकरण गरिएको ठहर गरी कारवाही गर्ने प्रावधान बंगलादेशले गरेको छ।

भारत

१५. भारतले स्वपूँजी, ऋण र जमानतको रूपमा मुलुकबाहिर लगानी गर्न दिन्छ। भारतीय लगानीकर्ताले विदेशमा पोर्टफोलियो लगानी (OPI) वा सिधै लगानी (ODI) गर्न पाउँछन्। सन् २०२४ को अन्त्यसम्ममा भारतबाट यस्तो वाह्य लगानी ९ अर्ब अमेरिकी डलर पुगेको अनुमान छ। भारतीय वाह्य लगानीका चार वटा प्राथमिक उद्देश्य रहेको देखिन्छ :

- विकसित मुलुकमा उपलब्ध हुनसक्ने उन्नत प्रविधि र उत्पादन इकोसिस्टमको लाभ प्रयोग गरी मुलुकमा रहेको उद्योगका लागि बस्तुको डिजाइन र विकास गर्ने (जस्तै महिन्द्रा एन्ड महिन्द्राले बेलायतमा सिधै लगानी गरेको महिन्द्रा एडभान्स्ड डिजाइन युरोप।)
- विदेशी मुलुकमा रहेको प्राकृतिक स्रोतमा रणनीतिक नियन्त्रण कायम गर्ने (जस्तै आयल एन्ड न्याचुरल ग्यास लिमिटेडले १७ वटा विभिन्न मुलुकका ३८ वटा आयोजनामा गरेको लगानी।)
- भारतमा रहेको व्यवसायलाई विदेशमा विस्तार गर्ने (जस्तै आइटिसी इन्डियाले विदेशमा रहेका होटेल-चेन खरिद गर्न गरेको लगानी)
- अत्याधुनिक प्रविधिमा रणनीतिक पकड कायम गर्न प्रतिस्पर्धी कम्पनीलाई आफूमा गाभ्ने (जस्तै, बायोकोन बायोलजिक्सले संयुक्त राज्य अमेरिकाको भियट्रिक्स इन्कलाई गाभ्नु)

१६. भारतीय कम्पनी ऐन २०१३ को दफा ३७९ ले कुनै विदेशमा संस्थापना भएको कम्पनीको चुक्ता पूँजीको ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी हिस्सा कुनै एक वा एक भन्दा बढी भारतीय नागरिक वा भारतीय कम्पनी वा भारतीय संस्थापन भएको कुनै संगठित संस्थाले भारतमा पनि कारोबार गरेको छ भने त्यस्तो कम्पनी भारतमा संस्थापन भए सरहको मानिने र तदनुरूप भारतीय कम्पनी ऐनको प्रावधान लागू हुने व्यवस्था गरेको छ।

पाकिस्तान

१७. स्टेट बैंक अफ पाकिस्तानले सन् २०२१ मा निर्देशन जारी गर्दै पाकिस्तानी नागरिकलाई विदेशी फर्म वा कम्पनीको इक्विटीमा लगानी गर्न खुला गरेको छ। लगानी त्यस्तो मुलुकमा मात्र गर्न दिइन्छ, जहाँबाट नाफा वा लाभांश र पूँजी फिर्ता ल्याउन खुला छ। भारतमा लगानी गर्दा स्टेट बैंक अफ पाकिस्तानको पूर्वस्वीकृति अनिवार्य छ भने अन्य मुलुकको हकमा विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न स्वीकृत आधिकारिक डिलर प्रयोग गरी विदेशमा लगानी गर्न सकिन्छ।

१८. पूर्वस्वीकृति नलिई आधिकारिक डिलरबाट लगानी गर्न दिनु पछाडिको प्रमुख उद्देश्य पाकिस्तानका निर्यातमुखी कम्पनीहरूलाई निर्यात वृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउने उल्लेख गरिएको छ। यस अन्तर्गत पाकिस्तानी कम्पनीले विदेशमा शाखा खोल्न वा सहायक कम्पनीको रूपमा रहने गरी कुनै विदेशी कम्पनीको सेयर खरीद गर्न वा सहायक कम्पनी स्थापना गर्न दिइन्छ।

१९. पूर्वस्वीकृति नलिई विदेशमा लगानी गर्नका लागि केही सर्तहरू छन् :

(क) कुनै कम्पनीको पछिल्लो तीन वर्षको सरदर वार्षिक निर्यात आम्दानीको १० प्रतिशत वा एक लाख अमेरिकी डलरभन्दा बढी विदेशी मुद्रा एक वर्षमा बाहिर लगानी गर्न दिन सकिँदैन। विदेशी मुद्रा कारोबार गर्न स्वीकृतिप्राप्त आधिकारिक डिलरले त्यति रकमसम्म विदेशको वित्त बजारबाट उठाउन पाउने गरी स्ट्यान्डबाई एलसी दिन पनि सक्छन्।

(ख) कुनै पनि बेला विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति पाएको कम्पनीको सेयर पुँजीको ८० प्रतिशतभन्दा बढी हुने गरी विदेशमा लगानी रहेको हुनुहुँदैन।

(ग) विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति पाएको कम्पनीले निर्यात गरे बापतको रकम भुक्तानी पाउन बाँकी लगत्तै अधिल्लो वर्षको कुल निर्यात रकमको एक प्रतिशतभन्दा बढी हुनुहुँदैन।

(घ) विदेशमा सहायक कम्पनी नखोली शाखा सञ्चालन गरेको भए त्यस्तो शाखाको कार्यसञ्चालन खर्चबापत लगानी भएको दोस्रो वर्षदेखि ३०,००० अमेरिकी डलरसम्म प्रयोग गर्न पाउँछन्।

२०. विदेशमा लगानी गरेको पाकिस्तानी कम्पनीले विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न स्वीकृति प्राप्त आधिकारिक डिलर (बैंक) को निश्चित शाखाबाट मात्र कारोबार गर्नुपर्छ। विदेशबाट लाभांश वा सेयर विक्री गरी प्राप्त गरेको सबै रकम सोही शाखामा प्राप्त हुने गरी ल्याउनु पर्छ। त्यसरी प्राप्त गरेको रकम बैंकको शाखाले तुरुन्त पाकिस्तानी मुद्रामा कम्पनीको खातामा जम्मा गर्नुपर्छ। त्यस्तो रकम विदेशी मुद्राको खातामा जम्मा गर्न दिइँदैन।

२१. पाकिस्तानले विदेशी कम्पनीको पाकिस्तानमा रहेको सहायक कम्पनीमा काम गर्ने पाकिस्तानी नागरिकलाई मूल कम्पनीको कर्मचारी स्टक अप्सन योजनामा सहभागी भई सेयरको रकम भुक्तानी गर्नु पर्दा ५०,००० अमेरिकी डलर वा स्टक अप्सन दिने कम्पनीको ३ प्रतिशत सेयरको रकम मध्ये जुन कम हुन्छ, त्यतिसम्म विदेशी मुद्रा विदेशमा गरिएको लगानीसह भुक्तानी गर्न दिन्छ।

२२. यसैगरी पाकिस्तानी नागरिकले विदेशी कम्पनीले दिएको स्वेट इक्विटी ग्रहण गर्न पाउँछन्, जुन विदेशमा गरिएको लगानीसह हुन्छ, तर त्यसका लागि पाकिस्तानबाट कुनै विदेशी मुद्रा प्रवाह भएको हुँदैन। यस्तो स्वेट इक्विटी विदेशी कम्पनीको कुल सेयर पुँजीको २० प्रतिशतभन्दा बढी हुनु हुँदैन। स्वेट इक्विटी प्राप्त गर्ने पाकिस्तानी नागरिकले स्टेट बैंक अफ पाकिस्तानलाई आफ्नो बैंक मार्फत कुन विषयको विज्ञता वा प्राविधिक क्षमताबापत त्यस्तो सेयर प्राप्त गरेको हो त्यसको प्रमाण पेश गर्नुपर्छ।

छिमेकी मुलुकहरुको अभ्यासको सारसंक्षेप

२३. विभिन्न देशहरूले प्रयोग गरेको अभ्यासको समीक्षा गर्दा निम्न निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ:

(क) मूलतः निर्यात आधार विस्तार गर्ने, विकसित मुलुकमा उपलब्ध हुन सक्ने प्रविधि र उत्पादन-इकोसिस्टममा पहुँच विस्तार गरी मुलुकभित्रका उद्योगको प्राविधिक क्षमता बढाउने, खनिज तथा अन्य औद्योगिक कच्चा पदार्थको नियमित आपूर्तिको लागि रणनीतिक सम्बन्ध स्थापित गर्ने र उद्योग-व्यवसायको वाह्य उपस्थिति बढाउने दृष्टिकोण लिएर विदेशमा लगानी खुला गरिएको ।

(ख) वाह्य क्षेत्रमा अवाञ्छित समस्या उत्पन्न हुन नदिन लगानी प्रस्ताव मूल्यांकन गरी लाभ-हानि विश्लेषणका आधारमा निश्चित सीमासम्म मात्र विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति दिने संस्थागत संयन्त्र निर्माण गरिएको।

(ग) लगानीको प्रतिफल, लाभांश आदि स्वदेशमा ल्याउनुपर्ने व्यवस्था गरिएको र लगानीको दुरुपयोग हुन नदिन निगरानी तथा कारवाहीको प्रबन्ध गरिएको ।

२४. माथि नै उल्लेख गरिएको छ कि नेपाल सरकारले हालै आर्थिक तथा व्यावसायिक वातावरण सुधार गर्न अध्यादेशमार्फत केही कानूनमा परिमार्जन गर्दा विदेशमा लगानी खुला गर्ने दृष्टिकोण लिएको छ । यो दृष्टिकोण पछाडिको मनशाय स्पष्ट गरेर भविष्यको बाटो तय गर्न आवश्यक छ । यसका लागि अन्य मुलुकको अभ्यास समेतका आधारमा संयमित ढंगले लक्षित रूपमा नेपाली कम्पनीहरूलाई विदेशमा लगानी खुला गर्दैजानु उपयुक्त हुन्छ ।

सुभावहरू

२५. नेपाली नागरिक वा संगठित संस्थाले विदेशमा लगानी गर्न खुला गर्ने सम्बन्धमा निम्नानुसार सुधारका सुभाव प्रस्तुत गरिएको छ ।

(क) विदेशमा लगानी गर्न प्रतिबन्ध लगाउने ऐन २०२१ असान्दर्भिक भएकाले खारेज गर्ने र विदेशमा लगानी गर्न पाइने क्षेत्रहरू, लगानीको सीमा, स्वीकृतिको विधि, नियमन गर्ने विधि आदि स्पष्ट पारिएको विदेशमा गरिने लगानी नियमन गर्ने ऐन जारी गर्ने ।

(ख) आर्थिक तथा व्यावसायिक वातावरण सुधार र लगानी अभिवृद्धिसम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने अध्यादेश, २०८१ ले विदेशमा लगानी खुला गर्न गरेका प्रबन्धहरूका अतिरिक्त नेपालमा सञ्चालन गरेको व्यवसायको वृद्धिमा सहयोग पुग्ने, अन्तर्राष्ट्रिय सञ्जालको लाभ प्राप्त हुनसक्ने, निर्यात विस्तारको आधार तयार हुनसक्ने, उद्योगको क्षमता विस्तारका लागि आवश्यक नवीन प्रविधिमा पहुँच विस्तार गर्न सकिने, अत्यावश्यक कच्चा पदार्थ वा यन्त्र उपकरणको नियमित भरपर्दो स्रोत निर्माण गर्न सकिने, नेपाली दक्ष जनशक्तिको उपयोग गर्न सकिने व्यावसायिक गतिविधिमा विदेशी लगानी खुला गर्न निम्नानुसार गर्ने:

(३) वस्तु वा सेवा निर्यात गरेका फर्म वा कम्पनीले एक आर्थिक वर्षमा पछिल्लो तीन वर्षमा आर्जन गरेको सरदर वार्षिक निर्यात आम्दानीको २५ प्रतिशतसम्म विदेशमा विक्री शाखा खोल्न वा अर्धप्रशोधित सामग्री निर्यात गरी गन्तव्य मुलुकमा अन्तिम प्रशोधन गरी विक्री गर्ने कारखाना खोल्न विदेशमा लगानी गर्न दिने ।

(४) नेपालमा सञ्चालनमा रहेका होटेल, रेस्टुरेन्ट र पर्यटन सेवासम्बन्धी काम गर्ने कम्पनीलाई लगानी प्रस्तावको मूल्याङ्कन गरी कम्पनीको चुक्ता पुँजीको पचास प्रतिशतसम्म विदेशमा लगानी गर्न दिने ।

(ग) निर्माण व्यवसायीहरूले विदेशको निर्माण ठेकामा भाग लिन आवश्यक बिड बन्डको रकम भुक्तानी गर्न र ठेक्का पाएको खण्डमा ठेक्का वापतको जमानत (पर्फोमेन्स बोनड) र काम शुरू गर्नका लागि आवश्यक पर्ने बैक जमानत दिने ।

(घ) करमुक्त मुलुकहरू र लगानीको प्रतिफल, सम्पत्ति विक्रीको रकम वा लगानी फिर्ता सहज तरिकाले गर्न नदिने मुलुकमा विदेशी लगानी गर्न स्वीकृति नदिने ।

(ङ) नेपाली नागरिक, फर्म वा कम्पनीले विदेशी लगानी गर्न स्वीकृति पाएका मुलुकहरूसँग दोहोरो करमुक्ति सम्झौता र द्विपक्षीय लगानी सम्झौता गर्ने ।

(च) लगानी बोर्डलाई विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति दिने सचिवालयका रूपमा विकास गर्ने र स्वीकृति पाएका फर्म तथा कम्पनीहरूले गरेको लगानीको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी सुम्पने ।

(छ) विदेशमा लगानी गर्न र लगानी गर्न पाउने रकम तथा लगानी विधिको स्वीकृति दिन नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नरको संयोजकत्वमा सम्बन्धित निकायका प्रतिनिधि रहेको समिति गठन गर्ने ।

(ज) हालसम्म विभिन्न स्रोत प्रयोग गरी विदेशमा कम्पनी वा फर्म स्थापना गरेका वा विदेशी कम्पनीको सेयर पुँजीमा लगानी गरेका नेपाली नागरिकहरूलाई स्वयम् घोषणा गर्न लगाई त्यस्तो लगानीलाई लगानी बोर्डमा सूचीकृत गर्ने व्यवस्था गर्ने ।

(झ) नेपाली नागरिकले नेपालमै बसी कुनै विदेशी कम्पनीलाई प्रविधि वा विशिष्ट प्रकृतिको ज्ञान वा अन्य कुनै सेवा उपलब्ध गराएवापत कुनै विदेशी मुद्रा भुक्तानी नहुने गरी स्वेट सेयर लिन पाउने कानुनी व्यवस्था गर्ने ।

(ञ) विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति पाएको फर्म वा कम्पनीले विदेशमा गरेको लगानीबाट गरेको कारोबार, वित्तीय अवस्था र लगानीसँग सम्बन्धित अन्य विवरण प्रत्येक छ महिनामा निर्धारित ढाँचामा लगानी बोर्डमा दिनु पर्ने व्यवस्था गर्ने ।

(ट) विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति पाएको नेपाली नागरिक, फर्म वा कम्पनीले प्रत्येक वर्ष त्यस्तो लगानीमा आर्जन गरेको प्रतिफलको ५० प्रतिशत अनिवार्य रूपमा नेपाल फिर्ता गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने । विदेशमा लगानी गर्दा पाएको परामर्श फी, रोयल्टी, प्राविधिक शुल्क शतप्रतिशत नेपाल फिर्ता गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने ।

(ठ) कुनै नेपाली नागरिक, फर्म वा कम्पनीले एकलै वा एक भन्दा बढी नेपाली नागरिक फर्म वा कम्पनीले कुनै विदेशी कम्पनीको चुक्ता पुँजीमा ५० प्रतिशतभन्दा बढी हक कायम गरेको भए त्यस्तो कम्पनीलाई नेपालको कम्पनी ऐनका प्रावधान लागु हुने कुरा कम्पनी ऐनमा प्रबन्ध गर्ने ।

(ड) विदेशमा लगानी गर्न स्वीकृति पाएको नेपाली नागरिक, फर्म वा कम्पनीले लगानीको दुरुपयोग गरेको पाइएमा सम्पत्ति शुद्धीकरण गरेको मानी कारवाही हुने कानुनी प्रबन्ध गर्ने ।

ईलाम वाढी तथा पहिरो पिडितका लागि राहत सामाग्री हस्तान्तरण

असोज १८ र १९ गते परेको अविरल वर्षाको कारण ईलाम जिल्लाको विभिन्न भागमा आएको बाढी तथा पहिरोबाट पिडित भएका परिवारका सदस्यहरुलाई उद्योग संगठन मोरङको तर्फबाट राहत सामाग्री सहयोग स्वरुप उपलब्ध गराइएको थियो ।

प्राकृतिक विपदको यस समयमा पिडित परिवारहरुका लागि मानवीय सहयोग स्वरुप संगठनले त्रिपाल ९८ थान, म्याट ६ रोल, ब्यालेडकेट १०० थान, म्याजिक चप्पल २ जोरा, रबर म्याट (साथी प्रोजेक्टका तर्फबाट) १०० थान जिल्ला प्रशासन कार्यालय ईलामसंग समन्वय गरी ईलाम उद्योग वाणिज्य संघको माध्यमबाट पिडित परिवार समक्ष वितरण गरिएको थियो । सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत संगठनको तर्फबाट प्रदान गरिएको सहयोग सामाग्री संगठनका कार्यसमिति सदस्य सृजन प्याकरेल र महानिर्देशक चुडामणि भट्टराईले जिल्ला प्रशासन कार्यालय ईलामलाई हस्तान्तरण गर्नु भएको थियो ।

उद्योग प्रतिष्ठानमा ऊर्जा दक्षता बढाउन वित्तीय श्रोत व्यवस्थापनबारे छलफल

उद्योग प्रतिष्ठानहरुमा ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धिका लागि संरचनागत परिवर्तन गर्दा आवश्यक पर्ने वित्तीय श्रोतको व्यवस्थापनका सम्बन्धमा उद्योग संगठन मोरङको समन्वय, नेपाल बैंकर्स एसोसिएशन तथा जिआईजेट नेपालको आयोजनामा २०८२ कार्तिक २० गते छलफल कार्यक्रम भएको छ ।

कार्यक्रममा उद्योग व्यवसाय क्षेत्रले ऊर्जा दक्षता अभिवृद्धि गर्न संरचनागत परिवर्तन गर्नुपर्दा बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट लिनुपर्ने वित्तीय सहयोग र त्यसका प्रकृयाका बारेमा नेपाल बैंकर्स एसोसिएशन तथा जिआईजेट नेपालका प्रतिनिधिले जानकारी गराएका थिए ।

उक्त कार्यक्रममा संगठनका अध्यक्ष नन्दकिशोर राठीले ऊर्जा दक्षता केवल ऊर्जा बचत र वातावरणीय दायित्व मात्र नभई उद्योग व्यवसायको दीर्घकालीन स्थायित्वसंग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने विषय भएको बताउँदै निजी क्षेत्र र वित्तीय संस्थाहरुले संयुक्त रुपमा काम गर्नसके ऊर्जा दक्षता क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति सम्भावना भएको औल्याए ।

त्यसैगरी वित्तीय विशेषज्ञ अनल भट्टराईले ऊर्जा दक्षता परियोजनामा लगानीका लागि स्पष्ट नीति, जोखिम मूल्यांकन प्रणाली र प्राविधिक मार्गदर्शन आवश्यक हुने बताए ।

उनले बैंकहरू यस क्षेत्रमा वित्त प्रवाह बढाउन इच्छुक भएको र त्यसका लागि उद्योग प्रतिष्ठानले उर्जा अडिट गरी संरचनागत परिवर्तनका लागि आवश्यक देखिएको स्थानमा वित्तीय संस्थाबाट आवश्यक प्रकृया पुरागरी लगानी व्यवस्थापन गर्नसक्ने गरी तयारी भईरहेको जानकारी दिए । जि.आई.जेड/रिपका प्रोग्राम म्यानेजर डा. संजय गोर्खालीले नेपालमा ऊर्जा दक्षता सुधारका लागि वित्तीय संयन्त्रको अत्यावश्यक बोध गरी जि.आई.जेडले निजी क्षेत्र र बैंकहरूबीचको सहकार्यलाई सुदृढ पार्न नीति तथा प्राविधिक सहयोग गर्दै आएको बताए ।

कार्यक्रममा संगठनका उपाध्यक्ष सुरेन्द्र गोल्छा, विपिन कावरा र सुबोध कोईरालाले ऊर्जा दक्षता सम्बन्धी परियोजनाहरूमा लगानी प्रोत्साहन गर्न, नीति र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्नु धारणा राखे । संगठनका उर्जा समितिको संयोजक सन्तोष भगत र कार्यसमिति सदस्य सृजन प्याकुरेलले ऊर्जा दक्षता प्रवर्द्धनका लागि आगामी दिनमा व्यावहारिक वित्त संयन्त्र तयार गर्नुपर्नेमा जोड दिए ।

कार्यक्रममा विभिन्न उद्योग प्रतिष्ठानका संचालक, वित्तीय संस्थाका प्रतिनिधि, चार्टर्ड एकाउन्टेन्टहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

पूर्व अध्यक्ष स्व. महेन्द्र गोल्छाको १६औं स्मृति दिवस

उद्योग संगठन मोरङका पूर्व अध्यक्ष, वरिष्ठ उद्योगपति तथा समाजसेवी स्व. महेन्द्र गोल्छाको १६औं स्मृति दिवसमा संगठनको कार्यसमितिले मिति २०८२ मंसिर ०२ गते, संगठनको सचिवालयमा रहेको शालिकमा माल्यार्पण गर्नुका साथै पोखरिया स्थित मानव सेवा आश्रममा खाद्यान्न तथा भोजन वितरण गरेको थियो ।

१६ स्मृतिमा संगठनका अध्यक्ष नन्दकिशोर राठीले स्व. गोल्छाद्वारा उद्योग/व्यवसाय क्षेत्रको हित संरक्षण, व्यावसायिक एकता तथा निजी क्षेत्रको सुदृढीकरणमा पुऱ्याउनु भएको महत्वपूर्ण योगदानको चर्चा गर्दै उहाले देखाउनु भएको मार्गदर्शन आगामी पुस्ताका लागि समेत प्रेरणाको श्रोत हुने बताए ।

स्मृति दिवसको कार्यक्रममा संगठनका उपाध्यक्ष सुरेन्द्र गोल्छा, विपिन कावरा, सुबोध कोईराला, कार्यसमिति सदस्य सन्तोष भगत, दिपक अग्रवाल, पारस गोल्छा, प्रतिक राउतको सहभागिता रहेको थियो ।

Connecting Youth in Local Job Market

२०८२ मंसिर ०४ गते युवालाई रोजगारीसँग जोड्दै स्वदेशमै रोजगारीका नयाँ अवसर सिर्जना गर्ने उद्देश्यले उद्योग संगठन मोरङ र एसओएस चिल्ड्रेन्स भिलेज नेपाल बीच छलफल भएको छ ।

सहकार्यका विषयमा संगठनको सचिवालयमा आयोजित छलफलमा दुवै संस्थाका प्रतिनिधिहरूले हाल युवाहरूले अवसर नपाएर विदेशिन बाध्य हुने क्रम बढ्दै गएको अवस्थामा यस्तो साभेदारीले उनीहरूलाई प्रत्यक्ष रोजगारीका अवसरसँग जोड्न महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गरे ।

कार्यक्रममा उद्योग संगठन मोरङका अध्यक्ष नन्दकिशोर राठीले संगठनले युवालाई रोजगारीसंग अभिमुख गराउन स्कूल-टु-वर्क कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याएको जानकारी दिए । उनले संगठनले संचालन गरिसकेको स्टार्टअप एण्ड इनोभेशन, सीपमूख तालिम, सीप उत्सव जस्ता कार्यक्रम सफल भएको उल्लेख गर्दै आगामी दिनमा युवामुखी कार्यक्रमहरूले उद्यमशीलता विकास, स्वरोजगार र रोजगारीका क्षेत्रमा नया आयाम थप्ने विश्वास व्यक्त गरे ।

एसओएस नेपालका परियोजना निर्देशक डिसी चौधरीले एसओएसका गतिविधिहरू प्रस्तुत गर्दै उद्योगहरूमा योग्य, परिश्रमी र सीपयुक्त जनशक्तिको माग बढिरहेको वर्तमान अवस्थामा युवालाई स्वदेशमै अवसर सिर्जना गर्नु सबैको साझा दायित्व भएको बताए । उनले युवालाई सही मार्गदर्शन र अवसर प्रदान गर्नसके उनीहरू औद्योगिक विकासका महत्वपूर्ण ऊर्जा बन्न सक्ने धारणा राखे ।

संगठनका उपाध्यक्ष सुरेन्द्र गोल्छा र विपिन कावराले निजी क्षेत्र र युवाबीचको सम्बन्धलाई बलियो र दिगो बनाउन निरन्तर संवाद र सहकार्य अत्यावश्यक रहेको उल्लेख गरे । कार्यक्रममा उद्योग संगठन मोरङका कार्यसमिति सदस्यहरू, महिला उद्यम समितिका सदस्यहरू, एसओएसका प्रतिनिधि तथा युवाहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

सीप परीक्षण प्रणाली तथा पूर्व सिकाइको मान्यताका सम्बन्धमा अन्तरक्रिया

उद्योग व्यवसाय क्षेत्र र श्रम बजारका लागि आवश्यकता अनुरूप दक्ष जनशक्ति उत्पादन, सीप परीक्षण प्रणाली, प्रमाणीकरण तथा पूर्व सिकाइको मान्यताका सम्बन्धमा उद्योग संगठन मोरङको आयोजना र नेपाल व्यवसायिक योग्यता प्रणाली परियोजनाको सहकार्यमा २०८२ मंसिर १८ गते अन्तरक्रिया तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

कार्यक्रममा संगठनका अध्यक्ष नन्दकिशोर राठीले रोजगारी खोज्ने व्यक्तिको सीप र उद्योगले खोजिरहेको सीप बीचको खाडल घटाउन, सीपको प्रभावकारी मूल्याङ्कन तथा प्रमाणिकरण मार्फत उद्योगलाई आवश्यक दक्ष जनशक्ति विकास गर्नु सबैको साझा दायित्व भएको धारणा राखे । उनले धेरै जनशक्तिसंग व्यवहारिक सीप भएपनि औपचारिक प्रमाणपत्र नहुनु ठूलो समस्या भएको बताउँदै पूर्व सिकाइको मान्यतालाई औपचारिक स्वीकृति दिलाउन यस कार्यक्रमले सहयोग पुऱ्याउने विश्वास व्यक्त गरे ।

उपाध्यक्ष सुरेन्द्र गोल्छाले उद्योग व्यवसाय, सीप विकास र श्रम बजारबीचको सम्बन्धलाई अभि मजबुत बनाउने उद्देश्यका साथ कार्यक्रम आयोजना गरिएको बताउँदै उनले दक्ष जनशक्ति विकासले प्रतिस्पर्धी र सक्षम औद्योगिक वातावरण निमार्णमा सहयोग पुग्ने धारणा राखे । अर्का उपाध्यक्ष विपिन कावराले लामो अनुभव र अभ्यासबाट सीप हासिल गरेका धेरै श्रमिकहरू औपचारिक प्रमाणपत्र नहुदा अवसरबाट वञ्चित हुँदै गएको अवस्थामा सीप परीक्षण र पूर्व सिकाइको मान्यताले यिनै अनुभवी श्रमिकलाई औपचारिक पहिचान दिलाएर उनीहरूको क्षमतामा नया ऊर्जा थप्ने विश्वास व्यक्त गरे ।

नेपाल व्यवसायिक योग्यता प्रणाली परियोजनाका प्रमुख सुभाष घिमिरेले अनुभवलाई औपचारिक मान्यता दिने, उद्योगमैत्री सीप परीक्षण विस्तार गर्ने र दक्ष जनशक्ति उत्पादनलाई व्यवस्थित बनाउने प्रयासमा निजी क्षेत्रको सक्रिय सहभागिता अत्यावश्यक रहेको बताए । कार्यक्रममा संगठनका कार्यसमिति सदस्यहरू, उद्योगी व्यवसायीहरू, विभिन्न ट्रेड युनियन, इन्स्योर परियोजना, एन.भि.क्यू.एस, पेशागत संगठनका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

बिजनेस एट स्कूल कार्यक्रम प्रारम्भ

उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा युवाहरूलाई प्रेरित गर्दै स्वदेशमै स्वरोजगार र रोजगारको अवसर पहिल्याउने लक्ष्यका साथ उद्योग संगठन मोरङले बिजनेस एट स्कूल कार्यक्रमको पहिलो श्रृंखला नरग्राम माध्यमिक विद्यालय, बुढीगंगाबाट २०८२ मंसिर २४ गते देखि प्रारम्भ गरेको छ ।

कार्यक्रमको औपचारिक शुभारम्भ गर्दै उद्योग संगठन मोरङका अध्यक्ष नन्दकिशोर राठीले समय परिवर्तनशील भएकाले परिवर्तित समयसँगै आफ्नो सीप तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्न मार्गदर्शन र प्रेरणा अत्यावश्यक हुने कुरालाई आत्मसात गरी संगठनले बिजनेस एट स्कूल कार्यक्रमको अवधारणा अधि ल्याएका बताए । कार्यक्रमले विद्यार्थी भाइबहिनीलाई स्वदेशमै सफल उद्यमी बन्न सक्ने अवसर देखाउनेमा विश्वास व्यक्त गरे ।

कार्यक्रममा बुढीगंगा गाउँपालिकाका अध्यक्ष जित नारायण थापा मगरले स्थानीय तह यस प्रकारका कार्यक्रमप्रति सदैव सकारात्मक भएको बताए । उनले युवालाई स्वदेशमै सम्भावनाको बाटो देखाउने यस्ता पहल स्थानीय तहका लागि गर्वको विषय र गाउँपालिकाले समेत उद्यमशीलता प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तर दिने धारणा राखे ।

त्यसैगरी सामाजिक विकास मन्त्रालयका शैक्षिक महाशाखा प्रमुख दामोदर फुयालले कार्यक्रमले शिक्षालाई व्यवहारिकताको दिशामा उन्मुख गराउने उल्लेख गर्दै शैक्षिक ज्ञानसँगै वास्तविक क्षेत्रको अनुभव आवश्यक हुने र उद्योग क्षेत्रमा रहेका अवसर तथा चुनौती विद्यार्थीले नजिकबाट बुझ्न यस प्रकारको कार्यक्रम अत्यन्त उपयोगी हुने विचार व्यक्त गरे ।

नरग्राम माध्यमिक विद्यालय, बुढीगंगाका व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष ईश्वर प्रसाद कोईरालाले विद्यालयका विद्यार्थी लक्षित यस यस पहलले कक्षा कोठाभित्र सीमित रहेको सिकाइलाई जीवन उन्मुख बनाउने बताउँदै विद्यार्थीले आफ्नो रुचि, क्षमता र भविष्यका सम्भावनाहरू स्पष्ट रूपमा पहिचान गर्न यो कार्यक्रम सहयोगी स्पष्ट पारे ।

नरग्राम माध्यमिक विद्यालय प्रधानाध्यापक कैलाश के.सीले विद्यालयमा सुरु भएको यस अभियानलाई स्वागत गर्दै विद्यालयबाट सुरु भएको यो कार्यक्रम विद्यार्थीहरूका लागि प्रेरक बन्ने र व्यावहारिक तालिम, काउन्सेलिङ र उद्यमशीलता सम्बन्धी सिपले उनीहरूलाई भविष्य निर्माणमा ठूलो टेवा पुऱ्याउने बताए ।

बिजनेस एट स्कूल कार्यक्रमले विद्यार्थीहरूलाई उद्योग तथा सेवा क्षेत्रका कार्यविधि प्रत्यक्ष रूपमा बुझाउने, विषयगत विज्ञाबाट काउन्सेलिङ प्रदान गर्ने, व्यवसाय सुरु गर्ने आधारभूत प्रक्रिया, लगानी तथा जोखिम व्यवस्थापन जस्ता कौशल सिकाउने अवसर उपलब्ध गराउने कार्यक्रममा संयोजक सृजन प्याकुरेलले जानकारी दिए ।

कार्यक्रममा मनमोहन पोलिटेक्निकले ईन्टरनेट अफ थिंग्स, ज्ञान अटोमेशनले ईण्डस्ट्रिज अटोमेशन, शिर्षक ईन्टरप्राइजेजले सि.सि.टि.भि क्यामेरा सेटअपका विषयमा कक्षा ११ र १२ का विद्यार्थीहरूका लागि टेस्ट द ट्रेनिङ कार्यक्रम सञ्चालन गरेका थिए भने सोही अवधिमा करियर काउन्सेलिङ, सिप तथा उत्पादन प्रदर्शनी, लाईभ तालिम, बिजनेस आईडिया प्रस्तुती तथा सफल उद्यमीहरूका अनुभवहरू साटासाट गरिएको संगठनले जनाएको छ ।

स्वदेशमै उज्ज्वल भविष्य निर्माण गर्न सकिने सम्भावना उजागर गर्ने अभियानको रूपमा उक्त कार्यक्रमलाई आगामी दिनमा अन्य विद्यालयहरूमा संचालन गर्ने लक्ष्य लिएको उद्योग संगठन मोरङले जनाएको छ । कार्यक्रमलाई इन्स्योर, क्वालिटी, एन.भि.क्यू.एस परियोजनाले प्राविधिक सहयोग गरेको छ ।

औद्योगिक प्रशिक्षण (Dual VET Apprenticeship) भनेको के हो ?

औद्योगिक प्रशिक्षण भनेको प्राविधिक शिक्षालयहरू र उद्योग/व्यवसायद्वारा तयार भएको पाठ्यक्रम अनुसार सञ्चालन गरिने प्रशिक्षण हो। औद्योगिक प्रशिक्षार्थीहरूले प्रारम्भिक चरणमा प्राविधिक शिक्षालयहरूमा ३.५ महिना प्रशिक्षण लिन्छन् भने दोस्रो चरणमा उद्योग/व्यवसायमा कम्पनी प्रशिक्षकको निगरानीमा रही दैनिक उत्पादन प्रक्रियामा समेत सहभागिता जनाउँदै १९.५ महिना प्रशिक्षण लिन्छन् भने ती प्रशिक्षार्थीहरू प्रत्येक हप्ताको १ दिन चाहि सम्बन्धित शिक्षालयमा प्रशिक्षणको लागि जानु पर्ने हुन्छ। प्रशिक्षणको अन्तिम २४ औं महिनामा पुनः सम्बन्धित शिक्षालयहरूमा एक महिना अन्तिम परीक्षाको लागि जानु पर्दछ। शिक्षालय र उद्योग/व्यवसाय दुवै ठाउँमा सिकाइ हुने भएकोले औद्योगिक प्रशिक्षार्थी कार्यक्रमलाई Dual VET Apprenticeship पनि भनिन्छ।

उद्योग/व्यवसायलाई औद्योगिक प्रशिक्षार्थी ल्याउने फाइदा हुन्छ ?

औद्योगिक प्रशिक्षण कार्यक्रम उद्योग/व्यवसायको आफ्नै कार्यक्रम हो। यो उद्योग व्यवसायहरूमा काम गर्ने आवश्यक मानवस्रोतको अभाव भैरहेको अवस्थामा उद्योगी/व्यवसायीहरूमा काम गर्ने आवश्यक मानवस्रोतको अभाव भैरहेको अवस्थामा उद्योगी/व्यवसायीहरूलाई यसले केही हद सम्म भए पनि त्यो अभावलाई पुरा गर्न यस प्रकृतिको तालिमले सहयोग गर्दछ। उद्योग/व्यवसायको लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा निम्न फाइदाहरू हुन्छन्।

- निश्चित समय बस्ने: औद्योगिक प्रशिक्षार्थी सम्बन्धित उद्योग/व्यवसायमा १९.५ महिना बस्ने व्यवस्था उद्योग, प्रशिक्षार्थी र सम्बन्धित शिक्षालय बीचमा हुने त्रिपक्षीय सम्झौताले गर्दछ।
- कम ज्यालामा जनशक्ति प्राप्त हुने: औद्योगिक प्रशिक्षार्थीलाई सम्बन्धित उद्योग/व्यवसायले नेपाल सरकारले तोकेको न्युनतम मासिक ज्यालाको कम्तीमा २५ दिन सकिने प्रावधान रहेको हुनाले लगभग ३ गुणा सस्तो ज्यालामा प्रशिक्षार्थीलाई उद्योगको सम्बन्धित विषयसंगको उत्पादन दैनिक ८ घण्टा सम्म परिचालन गर्न सकिने हुनाले कम लगानीमा बढी प्रतिफल लिन सकिने।
- सैद्धान्तिक र व्यवहारिक ज्ञान प्राप्त प्रशिक्षार्थी: ३.५ महिना शिक्षालयमा सम्बन्धित विषयको केहि मात्रामा भए पनि सैद्धान्तिक र व्यवहारिक ज्ञान हासिल गरेका प्रशिक्षार्थीहरू हुने। त्यस्तै गरी शिक्षालयले ती प्रशिक्षार्थीहरूलाई उद्योग/व्यवसायमा पालना गर्नु पर्ने नियम र प्रदर्शन गर्नुपर्ने आचरणका विषयमा अभिमुखीकरण (Orientation) गरेर पठाएका हुन्छन्।
- दुर्घटना बिमा: औद्योगिक प्रशिक्षार्थीलाई उद्योग/व्यवसायमा पठाउन अघि सम्बन्धित शिक्षालयले ७ लाख सम्मको दुर्घटना बिमा गरि सकेको हुन्छ।
- कम्पनिले चाहे जस्तो दक्ष मानवस्रोत प्राप्त हुने: २४ महिनाको अवधि पश्चात उद्योग/कम्पनी आफूले चाहे जस्तो जनशक्तिको विकास हुने भएकोले त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई भविष्यमा पनि त्यहि उद्योगहरूको लागि उक्त जनशक्ति काम लाग्न सक्ने।

कस्ता उद्योग/व्यवसायहरू यस कार्यक्रममा सहभागी हुन सक्छन् ?

- नेपाल सरकारले तोकेको न्युनतम ज्यालाको मासिक कम्तीमा २५ (हाललाई रु. ४५००) दिन तयार हुने उद्योग/व्यवसायहरू।
- प्रशिक्षार्थीलाई हप्ताको १ दिन बिदा, १ दिन सम्बन्धित शिक्षालयमा पठाउन तयार हुने उद्योग/व्यवसायहरू।

प्रशिक्षार्थी उद्योगमा प्रतिस्थापन (Placement) हुने समय:

२०८२ चैत्र १५ देखि ३० गते भित्र विभिन्न शिक्षालयहरूमा भर्ना भएका प्रशिक्षार्थीहरू सम्बन्धित उद्योग/व्यवसायहरूमा प्रतिस्थापन भइसकेको हुनु पर्दछ। त्यो भन्दा अगाडि प्रशिक्षार्थी राख्न चाहने उद्योग/व्यवसायहरूले आफूलाई आवश्यक विषय र संख्या सम्बन्धित शिक्षालय वा उद्योग संगठन मोरडमा रहेको सीप विकास इकाई (Skill Development Unit) मा सम्पर्क गर्न सकिनेछ।

आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ मा भर्ना भएका प्रशिक्षार्थीहरूको विवरण:

क्र. सं.	शिक्षण संस्थाको नाम र ठेगाना	औद्योगिक प्रशिक्षार्थी तालिम कार्यक्रम	स्वीकृत कोटा
१	मनमोहन स्मृति पोलिटेक्निक, मोरङ	Mechanical Engineering	२०
		Automobile Engineering	२०
		Electrical Engineering	२०

थप जानकारीको लागि:

उद्योग संगठन मोरङ, सीप विकास इकाई

सम्पर्क नं: ९८२८०१५९५८,

इमेल: cim.skilldevunit2023@gmail.com

